

אל הלב

אסופת

תפילות

וברכות

לעת

מצא

אל הלב

אסופת תפילות וברכות לעת מצא

הרב עפר שבת-בית-הלחמי

עורך

התנועה ליהדות מתקדמת, פורום הצעירים והסטודנטים
היברו יוניון קולג', התכנית הישראלית לרבנות

לרחל,
שנסעת אהבה ותפילה בלבנו
עזר עמדי בקולות הנפש ובדומיה

עורך: הרב עפר שבת-בית-הלחמי
מערכת: גלית אליאסי
הרבה ד"ר דליה שרה מרקס
הרב פרופ' יהודע עמיר
הרב יהורם מזור
מור פרוינד
הרבה תמר דבדבני

עיצוב: דוב אברמסון
ניקוד: קורי זיידלר
כתובת להערות, תגובות ויצירות חדשות:
הרב עפר שבת-בית-הלחמי
קהילת צור הדסה ליהדות מתקדמת, ת.ד. 248, צור הדסה 99785.
או בדוא"ל: rsabath@013.net

תודות גדולות וסליחות

תודה למורי הרב פרפ' יהודע (יוקז) עמיר שתמיכתו ועידודו יחד עם העצה הנבונה והעין הטובה אפשרו את יצירתו של ספר זה. תודה לרבה ד"ר דליה שרה מרקס שלא אפשרה לי להתיימשך ולו לרגע בדרך הארוכה מן החלום ועד ההגשמה. תודה לחברי המערכת שנתנו מזמנם ויכולתם וחתירתם ניכרת בכל דפי הספר. תודה לגלית אליאסי ולפורום הצעירים והסטודנטים באגף הקהילות של התנועה ליהדות מתקדמת על הוצאת הספר יחד עם התכנית הישראלית לרבנות בהיברו יוניון קולג'. תודה לקורי זיידלר, מירה חובב ודוב אברמסון שעמדו באתגר הידור המצווה.

תודה לחברות/ים, לעמיתים/ות ולשותפות/ים, בתנועה ליהדות מתקדמת, בהיברו יוניון קולג', בפורום הצעירים ובקהילות ישראל שכתבו לספר ומאמינים בצורך וביכולת לתת מילים חדשות לרוח עתיקה ורוח חדשה במילים עתיקות.

בטווייט קובץ זה נרקמו מאמצים רבים, ברוח ובחומר. תודה לכל העושים במלאכה ולשותפים הרבים.

על אף שעשינו ככל יכולתנו, ברי וידוע לנו שנפלו בדברים שגיאות קטנות וגדולות. סליחה מהכותבים, מכבוד הכתוב ומהקוראים.

אנא ידעו אותנו בהערותיכם למען נתקן במהדורות הבאות.

כל הזכויות שמורות למחברים 2005.

תוכן העניינים

- 6 הקדמה
- 8 אל ליבם של צעירים וצעירים בליבם
- 10 כיצד להשתמש ב"אל הלכ"
- 11 מבוא
- 15 שער בית המדרש
- 16 מצברוח לברך
- 17 ברכה לפתיחת לימוד
- 17 ברכה לסיום לימוד
- 17 מי שברך לחבר/ה חדש/ה
- 18 מעמד תפילה לתחילת סדר לימודים
- 21 מעמד לסיום סדר לימודים
- 23 שער הטבע
- 24 ברכות השחר
- 25 שחרית
- 26 עונות השנה - מעמדים בחיק הטבע
- 28 כוונה לטבילה
- 29 בים הגדול (ראיה וטבילה)
- 31 תפילת העולה ממי הטבילה
- 32 תועפות הרים
- 32 תפילת הדרך לרוכבי אופנים
- 33 מעמד שחרית לשבת
- 37 לקראת ערבית
- 39 שער החיים
- 40 מפגש עם המוות
- 40 תפילה לעת אבדן
- 42 תפילה ליוצאים לצבא
- 42 מי שברך למתגייס/ת לצה"ל
- 43 תפילה לשלום המדינה
- 44 ליוצאים לדרך ארוכה
- 44 מפגש עם הכאב/ עם מחלה

- מי שברך לחולה 45
 מפגש עם האהבה 46
 מעמד למתחילים בחיים משותפים ולמתחילים פרק חדש 48
 פרדה 49
 וידוי - תפילה לתיקון הלוחות 50
 החלטה להינשא 51
 מעמד אירוסין 51
 כוונה לפני אמירת ברכות הנהנין בארוחת צווא 55
 תוספת לברכת המזון בחתונה ו"שבע ברכות" 56
 תפילה ליולדת 56
 תפילת אמהות 57
 מי שברך לברית של תינוק ותינוקת 59
 שמע על המיטה 60
 קריאה למלאכים 60
 שער העיון 61
 אותה אדרת בשינוי הגברת:
 כיוונים ואתגרים בתפילה הרפורמית בתפוצות ובישראל 62
 והיה כי יפתח אדם פיו בתפילה 68
 "ואני תפילתי" - תפילה/מעמד/ברכה אישית 73
 רשימת הכותבים 75
 הערות 76

הקדמה

הנה מונחת לפניכם המחברת, מילים של רוח וקדושה, סיימנו מעשה יצירה!
האם נברך? את מי נברך? מה נברך? באילו מילים נשתמש?

למדתי דבר חדש ומרנין, הגעתי אל הים והתפעמתי מעצמתו, נפגשתי עם האהבה, או העצב... פעמים כה רבות אנו מוצאים עצמנו מחפשים מילים לשם יצירת משמעות רוחנית למעמד כלשהו בחיינו. או לחילופין, ואולי במקרים רבים עוד יותר, אנו "שוכחים" את הרוח ומשתקעים כל כולנו בעולם החומר.

הויתור על הרוח בעולם החומר היא אחת מן התופעות האנושיות המוכרות בכל הזמנים. בעבר וגם בהווה מהווים אתגרי היומיום, רשימת המעשים, צרכי השעה והפרנסה קול קורא קבוע ובעל עוצמה בחיינו. בעבר התריעו הנביאים על סכנה זו ומחויבות חזקה לטקסים ונורמות המסורת במשפחה ובקהילה פעלו כנגדה. מה נותר מכך בעולמנו המודרני? בתקופתנו שבה מחויבות למסורת איננה קנה מידה אפשרי והמבנים החברתיים של משפחה וקהילה חסרים מענה, מוטלת גם אחריות כבדה זו עלינו ועל חברינו הקרובים.

מכיוון שהנפש אינה משתעבדת לגוף ומוצאת דרכים עקלקלות להביע ולספק את צרכיה. מוטלת עלינו האחריות לא רק לעסוק בחיפוש רוחניות אלא להתגבר על החול, להיזכר בתשוקתה וצרכיה של הרוח ולרומם עצמנו במילים ובמעשים.

במסגרת פעילותי כמלווה רבני של פורום הצעירים והסטודנטים של התנועה ליהדות מתקדמת חשתי בצורך ויזמנו את המפעל שלפניכם. יחד עמנו נרתמו ברצון אל העשייה גם התכנית הישראלית לרבנות של ההיברו יוניון קולג' עם תלמידיה ובוגריה הרבנים והרבנות, קמנו ועשינו מעשה ליצירת תפילות וברכות חדשות לשימוש בחיינו - כאן ועכשיו.

"אל הלב", קובץ הברכות והתפילות המקוריות המונח לפניכם, כולו הזמנה וקריאה.
קריאה אל הרוח: בואי בשלום והראי את אורך שקיים בתוך חיינו.
הזמנה ליצירה חדשה ורעננה למען תת מילים לחידוש הברית עם הרוחני שבחיינו.

קובץ זה נוצר מתוך חיפוש יהודי מתקדם. חיפוש בתוך הטקסטים עתיקי הימים של תרבותנו בתוך המקרא, הסידורים והתלמוד, בתוך עולמות הרוח העברית החדשה, ובתוך רוח תקופתנו-אנו. חיפוש מעמיק שפריו יצירה חדשה - אם לשם מתן מילים למעמדים בחיינו להם לא היו קימות כלל מילים בעבר, ואם לשם מתן חיים חדשים למילים ורעיונות שנשחקו במהלך הדורות.

נדרשת לנו יצירה אישית, בה נותן האדם ביטוי לרוחו, למצב רוחו וליחסו אל הנעלה, תוך שימוש בטקסט הליטורגי הישן והחדש, כדרך הנסללת בכל מסע, מחדש.

"אל הלב" מקבץ יצירה חדשה המבקשת להיות דוגמה בלבד ליצירה הרבה הקיימת, ולזו הנדרשת לשם חידושה של היהדות בתקופתנו. יצירה ליטורגית המבטאת את אמונתנו, השקפת עולמנו ומקיפה את האירועים השונים בחיי האדם והעם.

סיימנו תחילת מעשה יצירה,
ברוך הנותן בינה ותבונה בחכמי לב.

הרב עפר שבת-בית-הלחמי

אל ליבם של צעירים וצעירים בליבם...

הספר "אל הלב" היא יוזמה משותפת של פורום הצעירים והסטודנטים של התנועה ליהדות מתקדמת בישראל וההיברו יוניון קולג'.
מתקדמת בישראל וההיברו יוניון קולג'.

פורום הצעירים והסטודנטים של התנועה ליהדות מתקדמת מהווה מסגרת לצעירים בגילאים עשרים עד שלושים לחייהם, המעוניינים להעמיק את ההיכרות והקשר שלהם עם התרבות היהודית הפלורליסטית.

לרבים מהחברים בפורום הצעירים והסטודנטים, זוהי היכרות ראשונה עם התנועה ליהדות מתקדמת ולעיתים גם עם יהדות בכלל. ספר זה נועד להיות מקום מפגש נעים לכל אלה שלהם זה המפגש הראשון עם סידור התפילה, כמו גם לאלה ש"אל הלב" יהיה עבורם הרחבה לסידור התפילה הקיים.

כאנשים צעירים החברים בתנועה ליהדות מתקדמת, אנו שואפים לשלב בין מסורת לחידוש ולפתח זהות יהודית צעירה וישראלית. אנו רואים כל אדם כאחראי לעיצוב אורח חייו החברתי והדתי כאחד ומקווים, שבאמצעות יצירתם של הטקסטים הללו, יהיו אנשים צעירים נוספים שותפים למלאכה החשובה של יצירה וחידוש התפילה.

פורום הצעירים והסטודנטים של התנועה ליהדות מתקדמת יוזם ומוביל תהליכים של חידוש ויצירה בתנועה ליהדות מתקדמת ובחברה הישראלית. כך, כדור העתיד, בחרנו גם הפעם להוביל מיזם חדש. היוזמה לספר "אל הלב" באה מתוך צורך של חברינו בפורום בטקסטים נוספים על הטקסטים המסורתיים הקיימים בסידור התפילה. פעמים רבות לא מצאנו טקסטים מתאימים לשעה, למקום, או לתחושה. כחברים בתנועה ליהדות מתקדמת ראינו לנו חובה לחדש וליצור שפה חדשה, מבלי לשכוח את הישג ותודת התאמת הקיים לצרכינו.

בבואנו לבית התפילה נמצא שם את סידור "העבודה שבלב". בתלמוד הירושלמי נכתב 'וכי יש עבודה בלב? ואיזו זו תפילה? עבודה כרוכה בהכרח בדרישה ותביעה מן האדם. ואכן סברנו בפורום הצעירים שלעיתים עלולה להפוך התפילה הקבועה והחוזרת על עצמה לשעבוד רגשי.

אנו רצינו לתת מקום גם לאופי התפילה, אופי הכותב, נוסחה, מצב הרוח שבה והזיקה הנפשית אליה. חשבנו כי יש להתייחס לתפילה גם כאל זכות, כאל חסד, כשהנפש והנשמה משתוקקות להביע את עצמן, בין אם מדובר במצולת הנפש ובין אם מדובר בתחושת התרוממות נפש. יש ליצור שינוי: יש ליצור תוספת לקיים ובמקום שבו היה צורך - עשינו.

הגמרא קובעת כי על האדם להתאים את תפילתו למצב רוחו ולנשמתו. אין להתפלל תפילה שבלונית. העמדה הרוחנית צריכה להיות בוחנת ומדקדקת. יהיה זה מעשה שגוי לכפות על אדם תפילה שאינה מתאימה לו. לצד החשיבות והבכירות הברורה של הסידור, ובו תפילת הקבע, לחיים הדתיים והקהילתיים, ישנה חשיבות גם לקביעת המשקל והיחס הנפשי הנכון בין תפילת הקבע ובין התפילה המזדמנת, וההזדקקות לכל אחת מהן בהתאם לצורך וליכולת באותה עת. הליכה בדרך זו היא בסיס החיפוש אחר התפילה הנכונה לאדם.

גם מציאות תפילה זו של "אל הלב" אינה סופית. חיי האדם וחיי הנפש שלו בפרט, דינמיים ועל התפילות לשקף דינמיות זו. לא לחינם קבעו חז"ל לגבי התפילה כי "צריך לחדש בה דבר", ואנו נשוב ונחדש במהרה.

אני רוצה להודות על העבודה הממושכת להוצאות הספר: עורך הספר הרב עפר שבת-בית-הלחמי, הרב פרופ' יהודע עמיר, הרב יהורם מזור, הרבה ד"ר דליה מרקס, סמנכ"ל התנועה ליהדות מתקדמת גוסטי יהושע ברוורמן, מור פרוינד ודוב אברמסון. תודה גם לכל מי שתרום מפרי עטו לחידוש הליטורגי הזה ובמיוחד לחברי ולחברותי בפורום הצעירים והסטודנטים, שבלעדיהם לא היה עולה הרעיון להפקת הספר.

ברוך אתה ה' החונן לאדם דעת.

גלית אליאסי

רכזת ארצית

פורום הצעירים והסטודנטים

התנועה ליהדות מתקדמת

כיצד להשתמש ב"אל הלב"

בחירת הנוסח המתאים למעמד המבוקש:

- חיפוש מילים לטקס או למצב מסוים יכול להתחיל בתוכן העניינים של קובץ זה. בקובץ גם תפילות רבות שיכולות להתאים למצבים שהם שונים מן המופיע בכותרתן.
- לעתים חלק מתפילה יכול להתאים - בנפרד - למעמד הרצוי לכם (לדוגמה, המעמד "מפגש עם המוות" יכל לשמש לכל מצב מפחיד).
- בקובץ קיימות הפניות להערות שנמצאות בסופו וכוללות הנחיות והצעות חשובות לשימוש בתפילות, הסברים וביאורים וכן הפניות לסידור עבודה שבלב, מחזור כוונת הלב ומקורות נוספים, יש ותמצאו את מבוקשכם שם.
- ולבסוף, יתכן שבעקבות עיון בהצעות שכאן, תיזכרו במקורות מתאימים יותר שפגשתם במקומות אחרים, או שהמילים תבואנה, מקוריות ורעננות מתוך לבכם. לשם כך קיימים עמודים לתפילות אישיות בסוף הקובץ.

שינויים והתאמות מתבקשים:

- כל הברכות והתפילות המובאות בקובץ זה דורשות התאמות למעמד המבוקש ולמין הדובר.
- **עריכה:** השמטת חלקים שאינם מתאימים או לשם קיצור, הוספת מילים, שמות, הסברים, שינויי סדר בין החלקים השונים של התפילה.
- **הגוף, המין והמספר:** יחיד, רבים, זכר, נקבה, גוף ראשון שני ושלישי ישתנו בהתאם לצורך.
- **הרוח:** בחירת שמות לנעלה והנצחי בברכות השונות. קצרה היריעה מכדי לפרט את כל השמות והכינויים שנתנו לאלוהות במהלך תולדותיו של העם, אך נציין מקצת מן האפשרויות העתיקות והחדשות! ניתן לבחור רכיבים מהטורים השונים לשם יצירת ברכה המתאימה לכם:

ברוך אתה יהוה	אלהינו	מלך העולם
ברוכה את יה	השכינה	חי העולמים
נברך את	עין החיים	רוח העולם
מי יתן	המקום	מקור הברכות

עשו את תפילתכם אישית

הוסיפו שמות, מקומות, חברו את מילות המעמד אליכם ואל האירוע והצורך שלכם. עשו בתפילה כבשלכם ולמענכם.

וְיְהִי נַעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עִלְיֵנוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עִלְיֵנוּ (תהלים צ' 17)

הרב עפר שבת-בית-הלחמי

זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו (תהלים קיח, 24)

לפנינו פרי הילולים, פרי עבודתם ואהבתם של אנשי ונשות פורום הצעירים והסטודנטים של התנועה ליהדות מתקדמת בישראל וחברי מועצת הרבנים המתקדמים. הספר המונח כאן לפנינו הוא חדשני ורענן ובה בשעה, אינו אלא חולייה בשרשרת - תרומה למסורת, שאורכה כאורך חייו של עמנו, של כתיבה אמונית יצירתית יהודית.

רבי אליעזר אומר: העושה תפילתו קבע, אין תפילתו תחנונים (משנה ברכות ד, ד).

פרשנויות רבות ניתנו לדבריו אלה של ר' אליעזר. רובן אינן מבטלות את הצורך בעצם קיומה של תפילת קבע, אבל מדגישות את החשיבות בהיענות אישית של המתפלל לתפילה ובכך שהיא צריכה לנבוע מן הלב ולא להתגלגל מן הפה באופן אוטומטי בבחינת מצוות אנשים מלומדה, או כפי שנאמר בשם ר' אלעזר: "ובלבד שלא יהא קורא בה [בתפילה] כאגרת" (ירושלמי ברכות ד, ד; ח, ע"א).

הקביעה שהעושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים מעלה שאלות רבות, למשל: מהי התפילה? מה אנחנו עושים כשאנו מתפללים? מה קורה לנו בעת התפילה? ובמלים אחרות, מה הופך טקסט, ויותר מכך - מה הופך פעילות כלשהי לתפילה?

אל נא רפא נא לה (במדבר י"ב 13)

ספרות המקרא עשירה בתפילות אישיות ופרטיות - תפילתו של יעקב בברחו מעשו, תפילתו של משה על מרים אחותו שלקתה בצרעת, תחינתה של חנה במקדש בשילה בבקשה פרי בטן ועוד ועוד. ספר תהלים שמכיל תפילות בעלות אופי המוטי וציבורי, מכיל גם תפילות פרטיות, שעומקן והרגש הדתי הכמוס בהן לא קהו עם הדורות. ספרות חז"ל מתעדת אף היא תפילות אישיות רבות של רבנים. עיון בתפילות אלה, הן בבחינת קריעת צוהר אל עולמם הפנימי של יוצריהן. כאשר מר בנו של רבינא מבקש בלשונו המסתמכת על לשון ספר תהלים: "אלהי נצור לשוני מרע ושפתיי מדבר מרמה" (בבלי, ברכות י"ז, ע"א), אנו יכולים לחוש ממש את כמיהתו ויותר מכך, את בקשתו הספציפית והאישית מאד. לשונו אינה נוסחתית, הוא שוטח תחינתו לפני בוראו בדרך רבת עוצמה ובלתי אמצעית.

לאורך הדורות חוברו בקרב בני עמנו ובנותיו אין ספור תפילות אישיות. רבות מהן נוצרו באופן ספונטני בשעות של מצוקה ופחד, בשעות של יגון ואובדן וגם בשעות של אושר והתעלות רוח. רוב רובן של אלה לא הועלו כלל על הכתב - נישאו מאנחתו של היהודי ומליבה של היהודייה אל אביהם שבשמים. אחדות מהן תועדו בקובצי תפילות ותחינות ומעטות, כמו זו שצוטטה מפיו של מר בנו של רבינא, אף מצאו דרכן אל סידור התפילה.

אנא שמע את תחינתי... בזכות אמותינו שרה ורבקה ורחל ולאה והאר נרנו שלא יכבה (מתוך תחינה להדלקת נר של שבת)

בהקשר זה יש להזכיר את התחינות, כסוגה ליטורגית מובחנת. אלה אומצו בחום בעיקר על ידי נשים ונאמרו בהקשרים רבים הקשורים למעגל חיי האישה ולעיסוקיה המסורתיים. רבות מן התחינות שנועדו להיאמר על ידי נשים נסיבות על מצוות חני' (הפרשת חלה, נידה והדלקת נר), מצוות עשה שהיהדות האורתודוקסית מחייבת בהן את האישה. תחינות אחרות עוסקות בבקשות להיפקד בזרע בר קיימא, להריון ולידה קלים, להצלחת הילדים, האיש ועוד.

אחד מגורמי המשיכה שהיו לתחינות בעבור נשים היה שאין הן זקוקות אמירה בציבור ובכית הכנסת, אלא נאמרות בכל מקום ובשפת המקום. אנשים רבים לאורך הדורות, ובכלל זה נשים רבות, לא ידעו את לשון הקודש, ולכן התפילה מן הסידור לא תמיד סיפקה את הצורך שלהם לשפוך שיחם בפני הקדוש ברוך הוא. התחינה, שלא הייתה כבולה למבנה הנוקשה של הסידור, אפשרה לאישה להתפלל על מה שקרוב ויקר לה. ספרי התחינות הקטנים שהחזיקו הנשים, ספגו את דמעותיהן, את מר לבבן ואת היחולים הבעורים בהן.

כאמור, התחינות אינן באות להחליף את תפילות הקבע והחובה המצויות בסידור, אלא להוסיף עליהן ממד של כוונה אישית ותחנונים. זו גם מטרתן של ספר התפילות המונח כאן לפנינו.

דור מחדש ויוצר אינו זורק אל גל האשפה את ירושת הדורות (ברל כצנלסון)

לאורך הדורות חיו זו בצד זו, תפילת הקבע והחובה הממוסדת שהדגישה את הממד הציבורי וההלכתי והתפילה האישית, שממד הספונטניות והרגש הפרטי בה היו מרכזיים יותר. אך יהיה זה תיאור בלתי מדויק לומר שמעמדן היה שווה במסורת היהודית - התחינות ותפילות הנדבה נתפשו כרשות וכתוספת לתפילות החובה.

המהפכה של התנועה הרפורמית בראשיתה הייתה במידה רבה מהפכה ליטורגית. חבריה חיפשו דרכי ביטוי אותנטיות אשר יביעו ויכילו את אמונתם והגיונם כלפי האל, על פי הויתם האנושית והיהודית. הם ביקשו להשיג את מטרתם זו באמצעות התמודדות עם התפילה. הם קיצרו את התפילה מתוך רצון לזקקה ולהאדירה והוסיפו תפילות המביעות את שאיפות הזמן החדש. הם השמיטו עניינים שלא התיישבו עם תפישת העולם המודרנית כדי לשמור על היושרה של שפת התפילה (לדוגמה: השמיטו את הבקשות על השבת בית המקדש והקורבנות, על תחיית המתים הפיזיות) ובמקרים רבים נדחו התפילות המסורתיות ביהדות הרפורמית לטובת תפילות, מזמורים ופיוטים הנאמרים בשפת המקום וברוח העת החדשה.

אנחנו העזנו להתחיל מבראשית, כי באנו הלום להמשיך את הדרך (אברהם שלונסקי) כשם שהתנועה הרפורמית החלה את דרכה במהפכה ליטורגית, כך ההתפתחויות והשינוי העכשוויים בה, יכולים להיבחן בכלים ליטורגיים. דומה שבעשורים האחרונים אנו עדים בתנועה הרפורמית בארץ ובחו"ל לתופעה מרתקת של מסורתיות יתר ושאיפה לחזרה לתפילה מסורתית יותר ובה בשעה של תעוזה יצירתית רבה יותר. מצד אחד, יהודים רפורמים רבים חשים בצורך להיאחז בדרכיהן של תפילות ישראל כפי שנוצרו ונוצקו במשך כאלפיים שנים ובלשונותיה; ומצד שני, מבקשים הם דרכי ביטוי חדשות ורעננות להגיגי לבם ולייחוליהם. במילים אחרות - החיפוש אחר תפילה אותנטית בא לידי ביטוי בכך שמחד גיסא, אנו מבקשים להביא את עולמנו, חוויותינו וראיית העולם שלנו אל הסיודור, ומאידך גיסא, אותו ייחול ממש בא לידי ביטוי בכך שאנו מבקשים להביא את התפילה אל חיינו ואל הווייתנו.

בעוד שהשימוש בסיודור התפילה עונה על הצורך בהתקשרות למסורת אבותינו ואימותינו, 'אל-הלב' נוצר בעיקר כדי לענות על הצורך השני, דהיינו, על הרצון למצוא לשון ליטורגית חדשה שמתייחסת להתנסויות ולחוויות שלנו ולתת להן שפה דתית. כך נמצא ב-'אל-הלב' תפילות על התקשרות זוגית ועל ההחלטה להינשא, על קבלת חבר חדש לקהילה, על מצבים של אובדן ועוד. כמו כן, נמצא בו נוסחים חלופיים ותוספות לתפילות מסורתיות. נמצא פה, לדוגמה, נוסח לקריאת שמע שעל המיטה, לברכת המזון ועוד. לנוחות המשתמשים, הוספו ליד כל אחת מאלה, העמודים המקבילים בסיודור 'העבודה שבלב', סיודור התנועה ליהדות מתקדמת בישראל.

מעמד הנוציון התכנסות של אנשים על ידי קטע תפילה, שיר, נגינה, עיון תפילה, התייחדות או כל הבעה המדגישה את הצד הערכי של ההתכנסות?

רבות מן התפילות המוצעות בספר זה נמנות על צורת ה'מעמד' שהגדרתו הובאה לעיל. מעמד הוא מושג שחודש בתנועת הנוער של התנועה ליהדות מתקדמת בישראל, מתוך תחושה שהתפילה, כפי שהיא מצויה בסיודורים, אינה מהווה תמיד ביטוי מספיק מלא לרגשות הדתיים והקהילתיים של חברי התנועה. מטרתו של המעמד היא לתת מקום לביטוי האישי וליצירתיות בתפילה. כאשר אנחנו קוראים שיר של רחל במעמד, אנחנו עשויים להתרשם מאיכויותיו הספרותיות ולהתעניין בסגולותיו האסתטיות, אבל בראש ובראשונה, עלינו להתייחס אליו כאל טקסט ליטורגי, כאל מילות תפילה. עלינו לראות את רגע אמירתו, כרגע של בקשת קדושה. דומה שהחידוש המהפכני של חברי תנועת הנוער לא זכה תמיד להערכה שהוא ראוי לה. עם זאת, נראה שכיום אנו שרויים בשלב אחר מעט בכל הקשור לעמדתנו לגבי תפילות ישראל - בעבור רבים מאתנו, אין ההיזקקות למעמדים וללשון רעננה של תפילה באה להחליף את הקשר המיוחד שאנו חשים לסיודור התפילה, אלא להעשירה ולרבותה. ההעזה בספר זה, כמו גם העזתם של חברי צופי תל"ם לפני חצי יובל, נובעת דווקא מכך שאנו

מבקשים ללכת בדרכי אבות ואמהות - המסורת היהודית שכה הדגישה את חובת תפילת הקבע, ידעה גם לתת מקום של כבוד ליחיד העומד בתפילה וליחידה השופכת שיחה בפני הקב"ה.

עוד חוזר הניגון שזנחת לשווא והדרך עודנה נפקחת לאורך (נתן אלתרמן)
טיבו של 'אל-הלב' הוא שהוא אינו בבחינת סוף פסוק. הוא אינו יכול להיות כזה ואינו חפץ להיות כזה. אדרבה, בכך שהוא מבטא את הצורך בלשון תפילה רעננה ומשוחררת, הוא בעל ערך רק אם הוא מתחדש ומתעשר מדי פרק בפרקו. אנו מזמינים את הקוראים לקחת חלק בתהליך היצירה.

הרבה ד"ר דליה שרה מרקס

שער בית המדרש

”לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות
ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל:”

(יהושע א' 8)

מצברוח לְכָרֶד

בְּרוּךְ אַתָּה הַסֵּפֶר,
בְּרוּךְ הַדָּף, הַמְשַׁפֵּט.
בְּרוּכָה אַתְּ הַמִּלָּה, הָאוֹת.
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ.
בְּרוּכִים כָּל הַשְּׁמוֹת הֵלֵא מְכוּבְדִים,
בְּרוּךְ אַתָּה הַחֲלֻקִיקָה, בְּרוּךְ הָאוֹר.
בְּרוּכוֹת הַקְּתָפִיִּים,
בְּרוּךְ הַמְשָׂא, בְּרוּךְ הָעוֹל.
בְּרוּךְ הַיָּרַח, בְּרוּךְ לַיִּחַ הַשְּׁנָה,
בְּרוּכִים אַתֶּם מְחַוְּגֵי הַשְּׁעוֹן.

הרב דן פרת

ברכה לפתיחת לימוד

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ, אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לְאִנוּשׁ בִּינָה. חֲנֹנֵנוּ בְּיָדְךָ וְלִמְדָנוּ לְהִתְבּוֹנֵן. פֶּתַח לִבֵּנוּ אֶל תּוֹרַתְךָ הַנְּשַׁמְעֵת בְּכָל קוֹל, וְהָאֵר עֵינֵינוּ לְרֵאוֹת צְלִמָּךְ, הַנִּגְלָה בְּכָל אָדָם.

שְׂמַחְנוּ בְּלִמּוּד, בְּגִלּוֹי וּבְחִדּוּשׁ, וְהַשְׁרָה עָלֵינוּ רוּחַ טוֹבָה לְהַבִּינֵנוּ וְלְהַשְׁכִּיל, לְשִׁמְעֵנוּ, לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד. תּוֹ בְּלִבֵּנוּ אֶהְבֶּה וְשִׁלּוּם, לְמַעַן נִלְמַד זֶה מִזּוֹ, נִלְמַד זֶה אֶת זֶה וְנִרְבֶּה שְׁלּוּם בְּעוֹלָם. בְּרוּךְ אַתָּה ה', חוֹנֵן הַדַּעַת.

הרב תמר דבדבני

ברכה לסיום לימוד

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ תּוֹ בָּנוּ הַכַּח לְהוֹצִיא אֶל הַפּוֹעֵל, אֶת הַטּוֹב וְהַיָּסוּד מִכָּל מָה שְׁלִמְדָנוּ הַיּוֹם. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשִׁלּוּם וְתִצְעִידֵנוּ לְשִׁלּוּם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשִׁלּוּם, וְתִשְׁלַח בְּרַכָּה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ.

יְהִי שְׁלּוּם בְּחִילָנוּ, שְׁלּוּהַ בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ.

בְּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

הרב תמר דבדבני

מי שברך לחבר/ה חדש/ה

מי שברך את אבותינו אברהם יצחק ויעקב ואת אימותינו שרה רבקה רחל ולאָה

הוא יברך את _____ בן/בת _____

שהצטרף/פה כחבר/ה חדש/ה לקהילתנו/ חבורתנו. מי ייתן ונדע לקבלו/ה אל קרבנו בשמחה, בפתיחות ובסבך פנים יפות למען ייקח/תיקח חלק מלא בחיינו ויתרום/ותתרום להם, ממרצו/ה ומרוחו/ה, ונאמר: אָמֵן.

הרב יהודע עמיר

מעמד תפילה לתחילת סדר לימודים

א.

אֲשֶׁר־יֵאָמֵר אֲשֶׁר לֹא הִלְדָּה בְּעֵצַת רְשָׁעִים וּבְדַרְדָּר חֲטָאִים לֹא עָמַד וּבְמוֹשֵׁב לַצִּיּוֹם לֹא יָשָׁב: כִּי אִם בַּתּוֹרַת ה' חָפְצוֹ וּבַתּוֹרַתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה: וְהָיָה כְּעֶזְרְךָ שְׂתוּל עַל פְּלִגֵּי מַיִם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעֵלְהוּ לֹא יִבּוֹל וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ:

(תהלים א', 1 - 3)

ב.

"כִּי אִם בַּתּוֹרַת ה' חָפְצוֹ", זהו שאמר הכתוב: "הוֹי כָּל צָמָא לְכוּ לְמַיִם" (ישעיה נ"ה 1), מה המים ניתנים מן השמים, כך דברי תורה נתונים מן השמים. מה המים חיים לעולם, כך התורה ניתנת חיים לכל מבקש. מה המים מאפשרים חיים לעולם, אף דברי תורה מאפשרים חיים לעוסקים בהם. מה המים יורדין טפין ונעשין נחלים נחלים, אף דברי תורה - אדם לומר הלכה אחת היום, והלכה אחת למחר, עד שמתגבר ונובע כמעייין. מה המים אין הגדול מתבייש לומר לקטן השקיני מים, כך דברי תורה אין הגדול מתבייש לומר לקטן למדני פרק אחד או הלכה אחת.

(ע"פ מדרש תהלים, א', י"ח)

ג.

אֶצְלֵנוּ בְּכֹפֶר טוֹדָרָא
שְׁבַלְבַּב הַרֵי הָאֵטְלָס
הֵיוּ לוֹקְחִים אֶת הַיֶּלֶד
שֶׁהִגִּיעַ לְגִיל חָמֵשׁ
כְּתֵר פְּרָחִים עוֹשִׂים לוֹ
אֶצְלֵנוּ בְּכֹפֶר טוֹדָרָא
כְּתֵר בְּרֹאשׁ מְלַבְּיִשִׁים לוֹ
שֶׁהִגִּיעַ לְגִיל חָמֵשׁ
כָּל הַיְלָדִים בְּרָחוּב
חֲגִיגָה גְדוֹלָה עוֹרְכִים לוֹ
שֶׁהִגִּיעַ לְגִיל חָמֵשׁ
אֶצְלֵנוּ בְּכֹפֶר טוֹדָרָא
וְאִז אֶת חֲתוֹ הַשְּׂמֻחָה
שֶׁהִגִּיעַ לְגִיל חָמֵשׁ
אֶצְלֵנוּ בְּכֹפֶר טוֹדָרָא

מְכַנְיָסִים לְבַיִת הַקִּנְסָת
 וְכוֹתְבִים עַל לוחַּ שֶׁל עֵץ
 בְּדָבָשׁ מֵ א' וְעַד ת'
 אֶת כָּל הָאוֹתִיּוֹת בְּדָבָשׁ
 וְאוֹמְרִים לוֹ:
 חֲבִיבִי, לִקְמוּ!
 וְהִיְתָה הַתּוֹרָה שֶׁבִפֶּה
 מִתּוֹקָה כְּמוֹ טַעַם שֶׁל דָּבָשׁ
 אֲצִלְנוּ בְּכַפֵּר טוֹדָרָא
 שֶׁבֶלֶב הָרִי הָאֵטֶלֶס
 (יהושע סובול, שלמה בר)

ד.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְעֲסוֹק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה: וְהֶעֱרַב נָא ה'
 אֱלֹהֵינוּ אֶת דְּבַרֵי תּוֹרַתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיּוֹת עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ. וְצִאֲצָאֵינוּ
 וְצִאֲצָאֵינוּ עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כִּלְנֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תּוֹרַתְךָ לְשִׁמְחָה: בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְלַמֵּד תּוֹרָה
 לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

ה.

בדומיה גדולה אני נותנת כבוד למילה. נותנת כבוד לשיר. אלפי שנים שנהגו מלים. אלפי דורות
 שהעבירו מאיש לאיש מילה אל אוזן ומילה אל לב. ברצף הדורות מגיע תורי לקבל מקודמי את
 משא נשמותיהם, משא שליחותם והריני סופגת הכל כבור סוד שאינו מאבד טיפה. והריני מקבלת
 מאבי ואימי ומורי שקיבלו מאבותיהם ומוריהם וכך הלאה עד אדם הראשון. והריני ממלאת את
 חלקי במשימה להעביר הלאה את כל הידע הזה - את משא הנפש ולהוסיף פרוש משלי על פי
 ניסיוני האישי ולתרום כל אהבתי לשיר, למילה, לחיים ולהנחיל הלאה לדורי ולדורות הבאים.
 בדחילו ורחימו אני מאזינה לקודמי וקוראת ויונקת משורשים בריאים ויפים וסופגת לפנימי
 ומחלחלת בנשמתני עד שהמלים כבושות בי ויוצאות היישר מעומק ליבי ממקור חיי. והרי הן
 אמינות ותקפות לשימוש שומעי וקוראי. והרי הן נוסכות שלוח בנפש ומשמשות גשר יציב לעבור
 בו מנשמה לנשמה ...

(ברכה סרי, מתוך "כבוד למילה", "תפילות ושתיקות")

1.

אל תחשוב שהסודות הגדולים האלה ידועים עד תכליתם וסופם לאחד מאתנו. לא; אלא שפעמים האמת מבהיקה לנו עד שאנו חושבים אותה לאור יום. אחרי כן החומרים וההרגלים חוזרים ומסתירים אותה עד שאנו חוזרים להיות בלילה אפל, קרוב למה שהיינו בתחילה. משולים אנו אפוא למי שהברק מבריק לו מדי פעם בפעם בלילה אפל מאוד. יש בינינו מי שהברק מבריק לו פעם אחר פעם עד שהוא כביכול תמיד בתוך אור שאינו פוסק, כך שהלילה הופך לו ליום. זו היא דרגת גדול הנביאים אשר נאמר לו: "וְאַתָּה פֶּה עֹמֵד עִמְדֵי וְאַדְבְּרָה אֱלֹיִם" (דב' ה' 27) ונאמר עליו: "כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו [בדברו אתו]" (שמות ל"ד 29)...

(הרמב"ם, מתוך הפתיחה למורה נבוכים - מהדורת שוורץ עמ' 12-13)

2.

הֲרַגַע אָנִי לֹמֵד לְכָתוּב:

אִשׁ וְחַשְׁמֵל, לְלֹא שְׂגִיאוֹת.

וְהֲרַגַע אוֹחֶזֶת אִשׁ בְּשִׁלְחוֹ הַפְּתִיבָה

וְהַחֲשֵׁמֶל בַּחֲדָר

כָּבֵה.

לְאוֹרוֹ שֶׁל הַשִּׁלְחוֹ הַבוֹעֵר

אָנִי לֹמֵד לְתֹאֵר

אֶת הָאִשׁ

וְלַגְעַת בְּחַשְׁמֵל.

(חזי לסקלי)

3.

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֱמוּנֵינוּ, אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לְאֵנוּשׁ בִּינָה. חֲנִנוּ בְּיַדְעוּ וְלִמְדֵנוּ לְהַתְּבוֹנֵן. פֶּתַח לִיבֵנוּ אֶל תּוֹרַתְךָ הַנְּשַׁמְעַת בְּכָל קוֹל, וְהָאֵר עֵינֵינוּ לְרְאוֹת עֲלֵמָד, הַנְּגַלָה בְּכָל אָדָם.

שְׁמַחְנוּ בְּלִמּוּד, בְּגִילוֹי וּבְחִידוּשׁ, וְתוּ בְּנוּ כַח לְהַבְיֹן וְלְהַשְׁכִּיל, לְשִׁמְעוּ, לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֱמוּנֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשִׁלּוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשִׁלּוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשִׁלּוֹם, וְתוּ בְּלִיבֵנוּ אַהֲבָה וְשִׁלּוֹם, לְמַעַן נִלְמַד זֶה מִזֶּה, נִלְמַד זֶה אֶת זֶה וְנִרְבֶּה שְׁלּוֹם בְּעוֹלָם. יְהִי שְׁלּוֹם בְּחִילָנוּ, שְׁלוֹהַּ בְּאַרְמְנוֹתֵינוּ.

בְּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

הרבה תמר דבדבני

מעמד לסיום סדר לימודים⁵

א.

ללמוד את התורה, מכל אחד. לראות את האנושיות והחכמה בכל אחת. לחוות אלהים בקרבנו. מי ייתן ונצליח ללמוד בכל לבבנו ובכל נפשנו, לדעת את דרכי אלהים, ולשקוד על דלתי תורתו, לנצור תורתו בלבנו ולהעמיד לנגד עינינו תמיד את יראתו ואהבתו. לשמור את פינו מכל חטא ולטהר ולקדש עצמנו מכל אשמה ועוון, והוא יהיה עמנו בכל מקום.

(עי"פ תפילתו של ר' מאיר. בבלי ברכות י"ז ע"א)

ב.

מי האיש הקפץ חיים אהב ימים לראות טוב:
נצר לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה:
סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו:

(תהילים ל"ד, 13 - 15)

ג.

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: "וְכָל בְּנֵי לְמוּדֵי ה'" (ישעיהו נ"ד 13), אל תקרי 'בניד' אלא 'בוניד', "שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ וְאִין לְמוֹ מְכֻשׁוֹל" (תהלים קי"ט 165), "יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילְךָ שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ, לְמַעַן אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְרָה נָא שְׁלוֹם בְּד, לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשׁה טוֹב לְךָ" (תהלים קכ"ב 7-9), "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (תהלים כ"ט 11).

(בבלי ברכות סד ע"א)

שער הסבע

”מה גדלו מעשיך יהוה מאד עמקו מחשבתך”

(תהלים צ”ב 6)

ברכות השחר'

ברוכה אתַּיְה מְקוֹר הַחַיִּים, בּוֹרְאֵת אוֹר וּמְרַחֶקֶת חֹשֶׁךְ,
הַפּוֹרְשֶׁת אֲרָצוֹת וּפּוֹתַחַת דְּרָכִים.
ברוכה אתַּיְה מְקוֹר הַחַיִּים, יוֹצֵרֶת הָאָדָם בְּתַבּוּנָהּ, נוֹתֵנֶת בּוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים וְנוֹפְחַת
רוּחַ אֱלֹהִים לְנֶגְוָה בָּם.

ברוכה אתַּיְה מְקוֹר הַחַיִּים, שְׁעִשִׂיתִינִי בְּצִלְמֶךָ,
שְׁעִשִׂיתִינִי בֵּת-חוֹרֵינוּ,
שְׁעִשִׂיתִינִי אֲנִי.

ברוכה אתַּיְה, אִמִּי, אִם כָּל חַי,
הַפּוֹרְשֶׁת עָלַי כְּנַפֶּיךָ -
הֲיִי לִי מַחֲסֵה וְנֹאחֵל,
תְּנִי לִי עֵרָה כַּח.

הַרְבֵּה תִמְרָה דְּבַדְבְּנִי

שְׁחֲרִית

צפִייה ואִכְזָבָה,
 התחלה חֲדָשָׁה וְסוֹפוֹ שֶׁל הַיָּשׁוּן,
 להִפְטֹר מִן הָעֵבֶר וְלִהְתַּחֵיל דְבַר מָה חֲדָשׁ,
 לְחַתֹּךְ וּלְפַתַח פְּתַח.
 "בְּכֹל צִפִּייה יש עֵצָב נָבו ...
 איש וְנָבו לוֹ עַל אֶרֶץ רְבֵה"
 (רחל)

ה' אֵלוֹהֵי הַנּוֹתָנוּ בְּאֲדָם כַּח לְפָקוּחַ עֵינַיִם בְּכֹל בִּקְרָ מִחֲדָשׁ,
 הַנּוֹתָנוּ בְּאֲדָם תְּשׁוּקָה לְאוֹר רָאשׁוֹן,
 לְאַשְׁמוּרֶת הָאֲחֵרוֹנָה,
 ה' אֵלוֹהֵי הַנּוֹתָנוּ בְּאֲדָם צִפִּייה לְרַגַע הַהִלְדָּת,
 וְהַמְכִיל בְּצִפִּייה, אֶת עֵצָבוֹנָה.
 תוּ בְנוּ כַח לְעֵעוֹד בְּבִטְחָה בְּגִיאֵי אֵי הַוּדָאוֹת שֶׁל חֵינּוּ,
 תוּ וְנָבוּ כִי חֵינּוּ הֵם תּוֹלְדָה שֶׁל מְצַבִּים מְשִׁתְנִים -
 תוּ וְנִחְיֶיהָ בְּעוֹז וּבְכֹוֹנָה אֶת חֵינּוּ בְּמִלּוֹאֵם.
 בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַנּוֹתָנוּ בְּאֲדָם בִּינָה
 לְהַכִּיל עֲצָבוֹת וְשִׁמְחָה, צִפִּייה וְאִכְזָבָה.
 בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְחַדְשֵׁנוּ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ בְּכֹל יוֹם מִחֲדָשׁ
 תָּמִיד.

יאיר טוביאס

עונות השנה - מעמדים בחיק הטבע

בעברית השורש ש.גה הוא גם לשנות כלומר לחזור שוב ושוב על אותו דבר, והוא גם לשנות כלומר ההיפך מהאפשרות הראשונה.

נראה כאילו רוצה השפה ללמדנו ששתי צורות הקיום הללו הן הדואליות שהוטבעה באדם בעת בריאתו.

על שני היודים במילה "וייער" שמספרת על בריאת האדם (ברא' ב 7) אומר המדרש (ברא' רבה) כי ה' בראו מן העליונים ומן התחתונים.

'לשנות' שייד לעולם התחתון, לעולם הזה, לנפש-חיה, לעולם הטבע שאת המחזוריות שלו אנו חווים כל יום בהתחלף היום והלילה, וכל השנה בהתחלף עונות השנה. מונוטוניות, שגרתיות, מחזוריות הטבע. יום הולך ויום בא ואין חדש תחת השמש.

אבל 'לשנות' שייד לעולם העליון. לעולם שמעל לטבע, לנשמת-החיים, לעולם שמעל לשמש. לעולם שממנו נברא הטבע ועל כן יכול גם לשנותו.

וכך יוצא האדם לדרך חייו. כיצד יבחר לחיות? האם רק על פי האופי הטבעי שלו עמו נולד וכך הוא מכיר את עצמו, או שמה ישאף להוסיף לחייו את הממד העליון שמרחיב את תודעתו ומביאו להתחדש ולהצמיח תובנות חדשות ביחס לעצמו ולמשמעות חייו.

יהי רצון מלפניך
ה' אלוהי ואלוהי אבותי ואימותי
שאדלג מעל הררי הזמן החוזר ונשנה
ואקפץ אל הזמן של השנוי
שתמשכני אחריד וארוץ
בערוגות הסדורות תחת השמש
ומניחוח בושמן
אעלה אל מעל לשמש
שמחזוריות הטבע
תוליכנו חזרה אליך

שתי עונות הן שתי התחלות שנה:
הסתיו והאביב

בסתיו - נפתחת השנה בסימן של מאזן וסכום.
בסימן של חשבון נפש.
תחושה של סוף שאחריו באה התחלה
האם נצליח להתחדש?

באביב - נפתחת שנה ללא עבר.
השנה פורצת, נולדת מתוד הכפור.
יוצאת מן המיצרים ומטביעה אותם.
שורפת את כל הגשרים מאחור
והולכת לפגוש את משמעותה בהר סיני.

החֶרֶף מלמדנו כי חֶרֶף העובדה ש"סערות הסתיו והחורף השירו את העלים הכמושים, ושברו את הענפים הדקים והיבשים" הרי ש"זירמי הגשם נשפכו אל תוך לשד החיים של העצים..." כי מה נאבד לעצים? מה גולו הסערות? ... העלים כבר היו כמושים ועל כן נשרו! הענפים שנשברו ברוחות כבר היו יבשים! מה שרוח החיים היה בו, מה שהיה מחובר לאילן ולשרשי החיים שלו, מה שהיה לח ורענן - התכופף ברוח ולא נשבר. הגשם והקור ניקו את חלקי העץ הרעניים והמיתו את השרצים והתולעים שרצו ליונק מלשדו.

תקומתו של העץ איננה מושרשת בענפים ובעלים ובפירות המפוארים - אלא בשורשיו שהם מחזיקים במקום אשר הרוחות והסערות לא תגענה שמה. הם מתחזקים על מקור מים חיים של התחדשות. האילן הרענן שולח יותר שורשים אל תוך האדמה ממה שהוא מפקיר ענפים לרוחות. ואין פרח צומח על הענפים אשר לא נמצא בעדם שורש בתוך האדמה ... ועל כן נמצא שהאילן לא הפסיד כלום, ואדרבא - החליף כח במאבק. כן הוא האדם. כל זמן שהוא נצמד לשורשיו הרוחניים - שום רוח לא תעקור אותו ממקומו. ונהפוך הוא, הסערות תעוררנה את כח ההתחדשות" (רש"ד הירש)

החֶרֶף וְהַקִּיץ הוּ עוֹנוֹת בֵּינֵים. עוֹנוֹת שֶׁבָּהוּ מִתְרַחֵשׁ הַתְּהִלִּיד לְקִרְאָתוּ...

מִי יִתֵּנוּ וְיָמִי הַחֶרֶף - תִּרְתִּי מִשְׁמָעֵי יָמֵי הָעוֹנָה וְיָמֵים שֶׁל סְעָרוֹת בְּחַיִּים) - יְהִיוּ בְּעִבְרוֹנוּ כְּ"יָמֵי חוֹרְפוֹ" שֶׁל אָדָם, שֶׁהֵם יָמֵי בְּחֵרוֹתוֹ. יָמֵי רַעֲנוּתוֹ.

שְׂוִיָּהוּ לָנוּ תִמְדִּיד - בְּכָל גֵּיל - יָמֵים שֶׁל הַתְּנַקּוֹת, הַתְּחִנּוּת וְהַתְּחַדָּשׁוֹת לְקִרְאָתָהּ הָאֲבִיב.

הַקִּיץ גַּם הוּא מְבִיא קֶץ אֶד לֹא בְּאִמְצָעוֹת הַקּוֹר אֲלָא בְּאִמְצָעוֹת הַחוּם.

חוּם כְּבֵד, מְיַבֵּשׁ אֶת הַיָּרוֹק, צוֹבֵעַ הַכֵּל בְּגוֹוִינִים שֶׁל חוּם. כְּאִילוֹ הַכֵּל כּוֹסָה בְּעֶפֶר.

הַקִּיץ מְזַכֵּר לָנוּ כִּי עֶפֶר אֲנַחְנוּ וְאֵל עֶפֶר נָשׁוּב.

בְּמָה נְנוּחָם בְּקִיץ? (בְּחוֹרְף הָיוּ אֵלוֹ הַיָּמִים הַחַיִּים שְׁזָרְמוּ אֶל הַשּׁוֹרֵשׁ)

מָה יְחִיָּה אוֹתָנוּ וְיִבְיָאֵנוּ אֶל הַתְּחִלָּה הַחֲדָשָׁה בְּסִתְיֵנוּ? נִזְכּוֹר כִּי בְּתוֹךְ הַחוּם הַחוּם הָיָה טְמוּנִים פְּקֻעוֹת וְרָעִים מְחִכִּים לְהַתְּפַרְדּוֹתֵם שֶׁתְּחַזִּיר אֶת הַצְּמִיחָה אֶל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

מָה שְׁנָרְאָה מֵת יָקוּם לְתַחִיָּה.

הַחוֹרֵב הַחִיצוֹנִי שְׁנוֹתוֹ תְּחוּשָׁה שֶׁל חוֹרְבָּו, טוֹמֵן בְּקִרְבּוֹ אֶת פּוֹטְנִצְיָאֵל הַהַתְּחַדָּשׁוֹת.

מִי יִתֵּנוּ וְנִשְׁכִּיל לְהִבִּין שֶׁכֵּל קִיץ טוֹמֵן בְּחוּבּוֹ הַקָּצָה.

הַרְבֵּה מִירָה רוּ

שאלו לו לרבי פנחס:

מפני מה צריך משיח להיוולד ביום חורבן בית המקדש? גרגיר הדגון, אמר, הנורע באדמה בהכרח שיתפורר תחילה, כדי שתצמח שבולת חדשה. הכח (=הפוטנציאל) אינו יכול לקום לתחיה אם אינו נכנס בהעלם (=כריק) גדול. פשיטת צורה ולבישת צורה מתרחשות בו ברגע שהוא נעשה לאין ממש... זהו כח הגאולה... לפיכך נולד ביום הזה המשיח (אור הגנוז, בובר, על רבי פנחס מקוריץ)

כוונה לטבילה¹⁰

לְכִי לְדַ אֵל הַמַּיִם!
יֵשׁ בְּתוֹכְךָ בְּכִי גָדוֹל -
שְׂמֵרָב,
שְׂאִינוּ יָכוֹל,
שְׁנַחֲנֵק תַּחַת כּוֹסוֹת הַקֶּפֶה,
תַּחַת הַחֲשׁבוֹנוֹת,
תַּחַת חֲרָדַת הַמָּחַר -

לְכִי לְדַ אֵל הַמַּיִם!
קַחֵי עִמָּךְ זִיכְרוֹן שֶׁל
יְלִדָה קִטְנָה בְּגִינָה,
עִם שְׂמֵלָה מְנוקֶדֶת
וְלֵב גָּדוֹל אָדוּם
תִּפְּוֹר עַל הַחֲזָה.

לְכִי לְדַ אֵל הַמַּיִם!
רַבָּבוֹת דְּמֵעוֹתֵיהֶם
יִבְכוּ אוֹתְךָ

וְטַהֲרֵךְ.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא:
אֲשֶׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל, לִפְנֵי מִי אַתֶּם מִטְהַרְיִו, וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם? אֲבִיכֶם שְׁבַשְׂמִים.
שְׁנֵאמַר: 'זִיִּרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִיָּם טְהוֹרִים וְטַהֲרֵתֶם' (יחזקאל לו').
וְאָמַר: 'מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל יֵי' (ירמיהו יז).
מֵה מִקְוֵה מְטַהֵר אֶת הַטְּמָאִים, אִף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל.
(משנה יומא ח' ט')

הַרְבֵּה דְלִיָּה שְׂרָה מֵרַקֵּס

ביום הגדול (ראיה וטבילה)

א. ברכה לרואה את הים:

ברוך שֶׁעָשָׂה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל

(ר' יהודה משנה ברכות ט' ב')

ב. כוונה אל מול הים:

זוֹכֵר הַבְּרִית,

לֵד נְאֻה לְהוֹדוֹת עַל הַמּוֹן גְּלִיו, וְעַל צְדָפִיו,

חִבְקֵי הַנְּדוּדִים.

רוּחַ מְרַחֶפֶת כִּיּוֹנָה עַל מַיִם רַבִּים,

רַחֵשׁ סוּד מְרַחֲקִים,

פְּקָחִי לִפְנֵי אֶת חֲדָרֵי לִבִּי,

גְּלִי אֶת שְׂאֵנִי כְּמָה לֹו מֵימֵים רְאִשׁוֹנִים.

מוֹשֵׁל גְּאוֹת,

הִרְאֵנִי אֶת נְשִׁיקַת הַמֶּלֶח עַל שִׁפְתַי הַיָּם

נְטָה יָדְדָּ וְאַבּוֹא בְּתוֹד הַיָּם בְּיַבְשָׁה.

ג. לקט פסוקי תהילים:

אַתָּה מוֹשֵׁל בְּגְאוֹת הַיָּם בְּשׂוֹא גְלִיו אֶתָּה תִּשְׁבַּחֵם (תהלים פרק פ"ט 10)

נִשְׂאוּ נְהָרוֹת יְהוָה נִשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דְּבָרִים

מִקְלוֹת מַיִם רַבִּים אֲדִירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אֲדִיר בְּמָרוֹם יְהוָה (תהלים צ"ג 3-4)

יִוְרְדֵי הַיָּם בְּאֵנוֹת עֲשֵׂי מְלָאכָה בְּמַיִם רַבִּים

הִמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה (תהלים פרק קי"ז 23-24)

מִה רַבּוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה כָּלֵם בְּחַכְמָה עֲשִׂיתָ מְלָאכָה הָאָרֶץ קִנְיָנָה

זֶה הַיָּם גָּדוֹל וְרַחֵב יָדַיִם שָׁם רָמַשׁ וְאִיו מִסְפֵּר חַיּוֹת קִטְנוֹת עִם גְּדֵלוֹת

שָׁם אֵנוֹת יְהַלְכוּן לְוִיתָן זֶה יַצְרָתָ לְשַׁחֵק בּוֹ (תהלים קי"ד 24-26)

ד. טבילה¹¹:

כָּל הַיָּמִים כְּמִקְנֵה שְׁנָאֵמֶר (בראשית א' 10)

וּלְמִקְנֵה הַיָּמִים קָרָא יָמִים דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר

(משנה פרה ח' ח')

כוונה שלפני הטבילה:

הָרִינִי פּוֹשֵׁט/ת עֲצָמֵי לְמַעַן מְנַעַע גּוֹפֵי בְּגוּף מֵיָמִים חַיִּים

לְמַעַן אֲטָהֶר כְּיָמִים קִדְמוֹנִים.

ברכת הטבילה¹²:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ עַל הַטְּבִילָה

עלייה מן הטבילה:

אֲשֶׁרֵי שִׁזְכִּיתִי לְחִדּוֹשׁ יָמֵי

כִּי לֵב טָהוֹר בָּרָא לִי אֱלֹהִים

וְרוּחַ נְכוּן חִדָּשׁ בְּקִרְבִּי

הרב עפר שבת-בית-הלחמי

תפילת העולה ממי הטבילה

תו לְכֹל אֵיכָר בְּגוֹפִי
שְׁנוּגֵעַ בְּאֵילוֹ הַמַּיִם הַחַיִּים,
לְהַתְחַדֵּשׁ לְמַעַן הַטוֹב וְהַבְּרִיָּאָה.

תו לְבַהוֹנוֹתַי וְרַגְלֵי לְרַקוּד.
תִּנְנֵנִי לְהַזְדַּרֵּז אֵלַי מִצְוֹתֶיךָ, אֶל גְּמִילוֹת חֲסָדֶיךָ.

יְהִיו זְרוּעוֹתַי מְחַבְּקוֹת אֶת הַזְּקוּק לְנַחֲמָה
יְהִיו יָדַי כּוֹתְבוֹת מְלוֹת אֶמֶת וְהוֹרָאָה
יְהִיו אֶצְבְּעוֹתַי נוֹגְנוֹת, נוֹגְעוֹת בְּאַהֲבָה.

יִמְלֵא פִי דְבָרֵי חֶמְלָה,
תּוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנִי.
יְהִיו שְׁפָתַי דּוֹבְבוֹת תּוֹרָה וּתְפִילָה
יְהִיו עֵינַי רוֹאוֹת פְּלֹאוֹת אֱלֹהִים,
מִה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ!
וַיִּשְׁקֹפוּ אֶת אַהֲבָתוֹ וְתוֹדָתוֹ שֶׁל הַגּוֹיִם.

תו בְּרַפְתָּ אֶהְבֶּה וְתִקְנֶה עַל הַיָּרֵחַ הַבָּא
בְּרַחֲמֵי, אֶל מַחְזוֹר שְׁלֵמוֹת
וּמִיֵּעוֹט, כְּמִלּוֹי וּגְרִיעֵת הַלְבָנָה.
יְהִי רְצוֹן שְׂאֵתְחַדֵּשׁ לְטוֹבָה, אֶל דְּרַד הַיּוֹשֵׁר.
אֵינְלֵד עַכְשָׁיו בְּצֶלֶם אֱלֹהִים.
הֲרַב רַחַל שַׁבַּת-בֵּית-הַלַּחֲמִי

תועפות הרים

אשר בידו מחקרי ארץ ותועפות הרים לו (תהלים צ"ה 4); רש"י: "תועפות" - לשון גובה, כעוף המעופף

מי ייתן וכאשר אשא עיני אל ההרים (תהלים קכ"א 1)

המבט הזה למעלה יזכיר לי

שאולי יש שם מישהו שמסתכל

עלי, שזוכר את צאתי ואת בואי

אל העולם הזה של הרים וגאיות.

מי ייתן וכאשר אשא עיני אל ההרים

המבט הזה למעלה יזכיר לי

שליד ההרים הגבוהים האלה

אני קטנה

ושחייתי פעם קטנה

וגם סתם גבעות נראו לי הרים

שרציתי לטפס עליהם

כדי לעוף

הרבה אילה שעשוע-מירון

תפילת הדרך לרוכבי אופנים¹³

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו

שתסיעינו לשלום ותרכיבנו בבטחה ותנחנו בברכה

ותצילנו מכל תקלה וקול רעש-אופן, נהג דוהר ומרכבה מרקדה (לפי נחום ג')

המצא בנו את אחדות החומר והרוח, את אהבת העליה והירידה

הראנו את פניד, בפרטים הקטנים, בפני אדם אחר

ותננו להתמיד בדרך אמת שלום ואהבה.

ברוך אתה ה' שומע תפילה.

הרב רחל והרב עפר שבת-בית-הלחמי

מעמד שחרית לשבת¹

דְּרָכֶיךָ יי הוֹדִיעֵנִי אֲדַחֲוֶיךָ לְמַדְנִי: הִדְרִיכֵנִי בְּאִמְתָּךְ וְלִמְדֵנִי,
כִּי חֶסֶד חִפְצֵיךָ וְלֹא זָבַח וְדַעַת אֱלֹהִים מַעֲלוֹת:

(תהילים כ"ה, הושע ו')

רבונו של עולם. אנחנו עמך בני בריתך. בני אמותינו שרה רבקה רחל ולאה ששמעת לתפילתנו. בני אברהם אהבך. שנשבעת לנו בהר המזריה. זרע יצחק שנעקד על גבי המזבח. עדת יעקב שקראת את שמו ישראל וישרו: לפיכך אנחנו חייבים להודות לך. ולשבחך ולפארה ולברך ולקדש ולתן שבח והודיה לשמך: אשירני. מה טוב חלקנו. ומה נעים גורלנו. ומה יפה ירשתנו:

הללויה. הללו אל בקדשו. הללוהו בקיע עזו:
הללוהו בגבורתיו. הללוהו כרב גדלו:
הללוהו בתקע שופר. הללוהו בנבל וכנור:
הללוהו בתוף ומחול. הללוהו במנים ועגב:
הללוהו בצלצלי שמע. הללוהו בצלצלי תרועה:
כל הנשמה תהלל יה. הללויה:

מזמור שיר ליום השבת:

טוב להודות ליי. ולזמר לשמך עליו:
להגיד בבוקר חסדך. ואמונתך בלילות:
עלי עשור ועלי נבל. עלי הגיון בכנור:
כי שמחתני יי בפעלך. במעשי ידיך ארנו:
מה גדלו מעשיך יי. מאד עמקו מחשבתך:

מי האיש החפץ חיים. אהב ימים לראות טוב:
נצור לשונך מרע. ושפתך מדבר מרמה:
סור מרע ונעשה טוב. בקש שלום ורדפהו:

קריאת שמע

ברכת יוצר אור

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם.

יוצר אור ובורא חשך.

עשה שלום ובורא את הכל:

אור חדש על ציון תאיר

ונזכה כלנו מהרה לאורו.

ברוך אתה יי יוצר המאורות:

ברכת אהבה

והאר עינינו בתורתך. ודבק לבנו במצותיך.

ויחד לבנו לאהבה וליראה את שמך.

ולא גבוש ולא נכלם ולא נקשל לעולם ועד.

וקבץ גליותינו מארבע כנפות הארץ. ותוליכם קוממיות

לארצנו: ברוך אתה יי הבורח בעמו ישראל באהבה:

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ואהבת את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר אנכי

מצוה היום על לבבך: ושונתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

'העבודה שבלב' - רגע של תפילה אישית בדומיה

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג. עם מקדשי שביעי. כלם ישבעו ויתענגו מטובך.

ובשביעי רצית בו וקדשתו חמדת ימים אותו קראת. זכר למעשה בראשית:

אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

תפארת גדלה ועטרת ישועה יום מנוחה וקדשה לעמך נתת.

אבותינו יגילו ואמותינו ירננו בניהם ובנותיהם ינוחו בו.

הקריאה בתורה

על שלשה דברים העולם עומד:
על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים:

הברכה לפני הקריאה בתורה

ברכו את יי המברך:

ברוך יי המברך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו.

ברוך אתה יי ונתן התורה:

ברכו את יי המברך:

ברוך יי המברך לעולם ועד:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קרבנו לעבודתו ונתן לנו את תורתו.

ברוך אתה יי ונתן התורה:

קטע מתוך פרשת/הפטרת השבוע

הברכה אחרי הקריאה בתורה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורת אמת וחי עולם נטע בתוכנו.

ברוך אתה יי ונתן התורה:

עץ חיים היא למחזיקים בה. ותמכיה מאשר:

דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום:

תפילה להחלמת החולים

רפאני יי וארפא הושיעני ואנשעה כי תהלתי אתה: (ירמיה י"ז, יד)

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, ואמותינו שרה רבקה רחל ולאה,

הוא יברך את.....

החולים שאנו מזכירים לברכה עם כל חולי ישראל.

הקדוש ברוך הוא יחנקם ברוחם וגופם וישלח להם מהרה רפואה שלמה, רפואת הנפש ורפואת

הגוף בתוך שאר חולי ישראל וחולי תבל ונאמר אמן:

תפילה לשלום

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאִמּוֹתֵינוּ, שְׁתַּבַּטֵּל מִלְחָמוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים מִן הָעוֹלָם, וְתִמְשִׁיד שְׁלוֹם גָּדוֹל וְנִפְלָא בְּעוֹלָם, וְלֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חָרֵב, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה. רַק יִכִּירוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל הָאָמֶת לְאֻמָּתָהּ, אֲשֶׁר לֹא בָּאנוּ לָזֶה הָעוֹלָם בְּשִׁבִיל רִיב וּמַחְלָקָת, וְלֹא בְּשִׁבִיל שְׂנֵאָה וְקִנְיָה וְקִנְטוֹר וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים. רַק בָּאנוּ לְעוֹלָם, כְּדִי לְהַכִּיר אוֹתְךָ תַּתְּבָרֵךְ לְנֶעֱמַח. וּבְכֹן תִּרְחַם עָלֵינוּ, וְיִקְיָם בְּנוֹ מִקְרָא שְׁכֵתוֹב: "וְנִתְּתִי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ, וּשְׁכַבְתֶּם וְאִין מַחְרִיד, וְהַשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן הָאָרֶץ, וְחָרֵב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם" (ויקרא כ"ו) "וַיִּגַּל כְּמִים מִשְׁפָּט, וַצְּדָקָה כְּנַחַל אֵיתָן" (עמוס ח')

עפ"י ליקוטי מוהר"ן, רבי נחמן מברסלב

הרב יהורם מזור

לקראת ערבית⁵

מעריב ערבים

עוד מעט קט, יתחיל הערב לשיר וימלא את הרקיע באורו הרד.
 כמו טיפות גשם שקטות, מנקדים כוכבים זוהרים את השמים.
 נהר הזמן נע בקצב התבונה המושלם של עצמו.
 מחול אור וחושך מעריב עוד ערב,
 רוקד לצלילים עתיקים המתחדשים יום יום.
 ושוב אנו נדהמים מול העולם
 המחליף שוב יום
 בלילה.

אהבת עולם

אני רוצה לעסוק בדברי תורה.
 תורה הנושאת בתוכה חכמת דורות.
 משפטים המורים אהבת אדם ועולם.
 חוקים המצווים: עשה טוב.
 מצוות המדריכות: סור מרע.

אני נאבק לדעת תורה.
 לא תמיד להסכים, אד להמשיך
 לשיח בחוקים,
 לשמוח במשפטים.
 הם ימי, הם חיי, בהם אהגה
 יום ולילה.

קרבו הלום האמת והשלום,
 תנו לי בכך חלק החסד והצדק.
 אל תסירו את אהבתכם ממני
 לעולמים.

שָׁמַע
שָׁמַע
בֶּן אָדָם!
אֵיכָה אָדָם?
הֲנִי,
הֲנֵה אֲנִי
אָדָם!

הקדמות לתפילת עמידה

...
פָּנֵי הַמוֹפְנוֹת בְּכַעַס
רוֹאוֹת אוֹתָךְ בְּכָל מְקוֹם
...
נִתְתִּי לְכַמִּיָּהָה מְקוֹם
וְעַכְשָׁיו הִיא חַיָּה.
כִּד הַפְּכָתָה בְּתוֹכִי
מִמָּשׁ כְּמוֹ הַמִּילִים הַלְלוּ, לְיוֹדֵעַ
עָלֶי יוֹתֵר מִמֶּנִּי עֲלִיד.

גַּם אִם עָלֶי לִיצוֹר אוֹתָךְ יוֹם יוֹם מִחֲדָשׁ
אִיד אוֹכֵל לְהַתְעַלֵּם מֵהַאֲהָבָה אֱלִייד שְׁבִתוֹכִי.

הרב דן פרת

שער החיים

”רֵאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע”

(דברים ל 15)

מפגש עם המוות

יִי בְרִצּוֹנְךָ הַעֲמִדְתָּהּ לְהַרְרִי עִז
הַסְתַּרְתָּ פְּנֵיךָ הַיִּיְתִי נִבְהַל:
אֵלֶיךָ יִי אֶקְרָא, וְאֶל אֲדֹנָי אֶתְחַנֵּן:
שְׁמַע יִי וְחַנְּנִי, יִי הִיָּה עִזֵּר לִי:

(תהילים ל', 8-9)

אֱלֹהֵי, הַבְּקֹר אָחִז אוֹתִי הַפְחַד
אָנָּה, הַעֲנֵךְ לִי סִבְלָנוֹת.
כְּשִׁפְחֵי גֹאֲוִים, נִסְדֵּךְ בִּי אֶמוּנָה,
בְּהִטְלִי סִפְּךָ בְּעֵצְמִי, הַקְּנֵה לִי בְטַחוּן.
בִּיאֹשִׁי, נִסְדֵּךְ בִּי תִקְוָה.
כְּשִׂאֵינִי רוּאָה דְבָרִים נְכוּחָה,
הַרְאֵה לִי אֶת הַדָּרֶךְ בַּחֲזָרָה לְאַהֲבָה,
בַּחֲזָרָה לְתִקְוָה,
בַּחֲזָרָה אֵלֶיךָ,
אָמוּ.

גינין ווסברג על פי Talking to God נעמי לוי

תפילה לעת אבדן¹⁷

חבר:

קשה היא הפרידה - לעד ממִי שרק אתמול היו עמנו, ממִי שאהבנו והוקרנו, ממִי שנטלו חלק בחיינו ממש כשם שאנו נטלנו חלק בחייהם שנגדעו.
המוות מציב בפנינו את חידתו הגדולה - פעם בדמות מותם של יקירנו, פעם בדמות מותנו שלנו שתמיד ממשמש ובא.
ברגע הפרידה אנו עומדים על הסף שבין החיים לבין האין-חיים, בין היש לאין. אנו מתבוננים אל מעבר לסף זה ואיננו יודעים את אשר אנו רואים.
זהו הרגע שבו עלינו לאזור אומץ ולשוב אל החיים, לשוב אל היצירה - כשאנו חסרים כל כך את מי שחצה את הסף, ואיננו.

נזכור ברגעים אלה, שהאבל אינו אלא צדה השני של האהבה שחווינו, נדע שבמבט זה אל מעבר לכאב, טמונה משמעותו העמוקה של כאב זה. נדע, שכתמיד, אנו מצווים לצקת גם מכאבינו את הלבנים שמהן נבנים בנייני החיים, האהבה והיצירה.

ובעת אשר כזאת, שבה הכל מתערבל לנוכח עינינו, ניאחו באהבה וביראה במי שאמר והיה העולם הזה - שבו אנו חיים, שבו אנו אוהבים וכואבים ושבו אנו מצווים למצוא אור ותקווה.

האבל:

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם הטוב והמיטיב: **או** ה' נתן ה' לקח יהי שם ה' מבורך

קוראים את שירו של גלכוע ופסוקי תהלים:

בשביל הזה/ אמיר גלכוע

בשביל הזה ודאי לי שוב לא אעבר. עתה
אלחץ כף ידי אל קלפת העץ. אפטר עוד
לפני שירד הגשם יעבר כאן מי אחר וילחץ
גם הוא כף ידו אל קלפת העץ ובלי
דעת יוסיף מגע אור על גבי מגע אור.

ואחר יבוא הגשם. וכל המגעים עמו יגלשו מטה אל
אדמת גזע העץ ויספגו באדמת גזע העץ ויבואו בשרשים ויעלו
בגזע ובקנפים וימלאו את העלים ירקות
חדשה. היכו אהיה אני כאשר נשימת ידים ירקה
וקצרה שלי ושל הבא אחרי ישתלבו במשך
הנושם של ירוק העד.

חנני ה' כי אמלל אני רפאני ה' כי נבהלו עצמי: ונפשי נבהלה מאד אתה ה' עד מתי: שובה ה' חלצה
נפשי הושיעני למען חסדך: (תהלים ו', 3-5)

הרב יהודע עמיר

תפילה ליוצאים לעבא¹⁸

תפלה יש בנו שתלכו ותבואו בשלום
ובבטחה אל כל מחוזות הפצקם.
ושקט תמצאו בכל שתלד נפשכם
וחו וחסד ורחמים.
שלא יוכלו לכם כל פרעניות
שמתרגשות ובאות בדרךכם.
יהיו מעשיכם טובים - נתיבכם אמת ופעלכם תמים.
כח מצאו לעבר את מבחני האש
ובטחה להלד לימים הבאים.

וכשתשובו לכאן, עיפים, בדרך העולה
נחבק אתכם שקטים ואוהבים, חסרי מלה
נראה בעיניכם, ביו הלהבות הדועכות
את ניצוצות נשמתה של החמלה
ואת יפי הנפש שלא חדלה.

ברוך שומע תפלה.

נוסח קהילת "ניגון של הלב" - נהלל

מי שברך למתגי'ס/ת לצה"ל¹⁹

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב ואת ואמותינו שרה רבקה רחל ולאה
הוא יברך את _____ בת/בן _____
העומד/ת להתגי'ס לשרות בצבא ההגנה לישראל בימים הקרובים. יתן לו/ה ה' עוז לשרת את
ארצו/ה ואת עמו/ה ולתרום כמיטב יכולתו/ה לביטחונם ולשלומם, ורוח איתנה לשמור על
ערךיו/ה ועל צלמו/ה בעתות מבחן.
יגן ה' עליו/ה מכל צרה ומצוקה למען ישוב/תשוב בשלום ובשמחה אל משפחתו/ה ואל חב'ריו/
ה ולמען ימשיך/תמשיך ויפ'ר/ותפ'ר, כאדם, כיהודי/ה וכאזרח/ית מדינתו/ה.
ונאמר: אמן.

הרב יהודע עמיר

תפילה לשלום המדינה

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ,
אֱלֹהֵי פֶחַד יְצַחְקוּ, אֱלֹהֵי יְהוֹשֻׁעַ, אֱלֹהֵי יַעֲקֹב,
אֱלֹהֵי רוּחַ שְׁאוּל הַטּוֹבָה,
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

אָנָּה, בְּכַח גְּדוּלַת יְמִינְךָ,
לְמַעַנְם אִם לֹא לְמַעַנְךָ,
גְּדוֹר עָלֵינוּ פְּאוֹת יָם, קֶדֶם, צָפוֹן וְנֶגֶב,
וְכֵס עוֹלָמֵנוּ בְּכַנְף שְׂכִינְתְּךָ.

תו חַכְמָה וּבִינָה בְּזַקְנֵנוּ וּבִשְׂרֵינוּ וְהִרְחַק מֵהֶם כֹּל פֶּעַל עוֹוֹן
הַנְּחָם בְּדָרְדַר הַטּוֹב וְהַיֹּשֵׁר, כִּי הַפְּקֻדְנוּ חַיֵּינוּ בְּיָדֶם.
תְּנוּ שׁוֹפְטֵנוּ בְּכֵס צְדָקָה וְהָאֵר לֵיבָם בְּתוֹרַתְךָ,
לְמַעַן יִהְיוּ לְפָנֶיךָ וַיְהִיו תְּמִימִים.

אָנָּה, בְּכַח גְּדוּלַת יְמִינְךָ,
פְּרוֹס עַל מְגִינֵי אֶרְצֵנוּ אֶת סוֹכַת שְׁלוֹמְךָ
שֶׁאֵין כְּפֶדָה עֲלֵיהֶם וְהַצִּילֵם, מִכֹּל צָר וְאוֹרֵב וּמִכֹּל קָלִיעַ מִבְּקֶשׁ נַפְשָׁם.
תְּנוּ בָהֶם עֹז וְלֵב, לְהַבְחִין בֵּין אוֹיֵב וְאוֹהֵב
בֵּין בְּנֵי בְּלִיַעַל לְבָיו בְּנֵי אַבְרָהָם.

אָנָּה, בְּכַח גְּדוּלַת יְמִינְךָ,
שְׁמֹר עַל מְדִינַת יִשְׂרָאֵל, בְּתַד אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ,
לְמַעַן נִגְדִיל שְׁמֶךָ בֵּין כָּל בְּאֵי עוֹלָם,
אָנָּה בְּכַח,
אָנָּה,
בְּלִי כַח.

הרב עפר שבת-בית-הלחמי

ליוצאים לדרך ארוכה

עוֹלָמָה תִּרְאָה בְּחַיֶּיךָ
וְאַחֲרֵי־כֵן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא
וְתִקְוֶיךָ לְדוֹר דוֹרִים
לְבָד יִהְיֶה תְּבוּנָה
פִּיךָ יִדְבֵר חֻקֹּת
וְלִשׁוֹןֶךָ יִרְחֹשׁ רִנּוֹת
עַפְעָפִיךָ יִשִּׁירוּ נֶגְדֶךָ
עֵינֶיךָ יֵאָרוּ בְּמֵאֹר תּוֹרָה
וּפְנֵיךָ יִזְהִירוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ
שְׂפָתוֹתֶיךָ יִבְיְעוּ דַעַת
וְכָלִיּוֹתֶיךָ תַעֲלוֹזְנָה מִיִּשְׂרָאֵל
וּפְעָמֶיךָ יִרְוְעוּ לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי עֲתִיק יוֹמִין.
תִּלְמוּד בְּבִלִי, בְּרֻכּוֹת, י"ז א'

מפגש עם הכאב/ עם מחלה

עוֹרָה לָמָּה תִּישָׁן אֲדֹנָי, הַקִּיצָה אֵל תִּזְנַח לְנֶחֱח:
לָמָּה פָּנִיךָ תִּסְתִּיר, תִּשְׁכַּח עֵינֵינוּ וְלִחְצֵנוּ:
כִּי שָׁחָה לְעַפְרָה נַפְשֵׁנוּ, דָּבָקָה לְאַרְצָךָ בְּטַנְנוּ:
קוֹמָה עֲזָרְתָה לָנוּ, וּפְדֵנוּ לְמַעַן חֲסִדְּךָ:

(תהלים מ"ד, 24-27)

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִמֵּי אֵיבָרָא,

יְיָ מַעֲזוֹ חַיֵּי מִמֵּי אֶפְסָדָא:

(תהלים כ"ז, 1)

אֱלֹהֵי,
בְּכַאֲבֵי וּבְחֶסֶד הַיְשֵׁעַ אֲבָדוּ עַקְבוֹתַי.
עֲזֹר לִי אֱלֹהֵי, לְקַבֵּל אֶת שְׂאֵינֵי מִבְּיוֹן,
הַזְכֵּר לִי שְׂאֵף שְׂאֵין בְּכַחֵי לְשָׁנוֹת אֶת גּוֹרְלִי,

יש בכחי לבחור את הדָרֶדֶד בְּה אֶמְבֵּל אֶת הַנִּקְרָה בְּדַרְכֵי.
 מי יתן שְׁלֹא אֵירָא.
 אָנָּה, הֶסֶר מִמְּנֵי מְרוֹרוֹת
 וּמִי יתן שְׁעָרַי יִבְלְגֵנִי
 לְאַהֲבָה, לְחַכְמָה, לְחַמְלָה
 וְאֵלֶיךָ,
 אָמוּן.

גנין ווסברג על פי Talking to God נעמי לוי

מי שברך לחולה²⁰

מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב ואת ואמותינו שרה רבקה רחל ולאה
 הוא יברך את _____ בת/בן _____
 השוכב/ת על מיטת חוליו/ה. ייתן ה' בלב הרופאים המטפלים חכמת לב ושכל טוב, לסעדו/
 ה לרפאו/ה ולחזק את רוחו/ה; ישַׁרְה הָאֵל מְרוּחַ קִדְשׁוֹ עַל כָּל קְרוֹבָיו/ה וְאוֹהֲבָיו/ה לְעִמּוּד
 לִימֵינוּ/ה בְּעֵת מְצוּקָתוֹ/ה וּלְהַעֲנִיֵק לוֹ/ה אֶהְבֶּה וְאִמּוּנָה; (נֶאֱמַר ה' אֶת רֹחוֹ/ה לְבַחֲרוֹ בְּחַיִּים גַּם
 בְּעֵת מְכָאוֹב וְסָבֵל); יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַתְּפִילָה וְיַחֲזִקוּ/ה לְמַעַן יוֹסִיף/תוֹסִיף וְיִידַע/וְתִדַע שְׁנוֹת
 בְּרִיאֹת וְיִצִּירָה, שְׂמַחָה וּבְרָכָה.
 וְנֹאמַר: אָמוּן.

הרב יהודע עמיר

מפגש עם האהבה

כוונה:

להתפלל לאהבה טובה ומיטיבה,
להיפתח לנפש אחרת ולגוף אחר.

להתפלל להיטיב עם אהוב או אהובה
להיות ראויים לשפע.

להתפלל למצוא ברכה באהבה,
למצוא קדושה באהבה

באהבה

אני נוגעת בקדושה
במקום הפנימי, האמיתי
אני מגיעה ללא מחיצות

התפייסות

כוכב גדול יפול אל חיקי...
בואי נעור הלילה,

רגע של שקט

ואם אני מתרפאת -

רגע של הוד

נתפלל בלשונות

המגולפות כנגד.

בואי נתפייס הלילה -

כמה אלוהים נגר עלינו!

באהבה

אני פוגשת את עצמי, אתך

נכנסת לעצמי ויוצאת ממני

לזולתי

לבזתינו ילדים,

כמהים למנוחה מתוקה-עיפה.

מתודעת

ואם אני עובדת -

נוגעת

ושפתינו מבקשות לנשק זו לזו,

על מה תתמהמה?

הלא לבי גובל בלבך

לעולם צובע דמד את לחיי באדם.

אתך,

האהבה אתי כל הזמן

נכנסת אלי ויוצאת

ממני

בואי נתפייס הלילה,

אם נתחבק, לא נמות.

טפטוף

וכשאני זורמת -

מעין

אל חיקי כוכב גדול יפול.

(אלזה לסקר-שילר)

ברוכה אתי יהוה, מקור החיים, המקדשת בני אנוש באהבה

גילי צדקיהו

מעמד למתחילים בחיים משותפים ולמתחילים פרק חדש

א.

אומר אהבה גדולה
אומר בפנים לגעת.
אומר דממה כחולה
אומר אהבה מונעת
תהום.
אומר אהבה אומר
קירות מפנים לקדוח
אומר לשונו לא שומר
מתחייב נפשו לפתוח
עד תום ...
(יחיאל מר)

ברוך הרגע בו נרקמת הקרבה, ברוך הרגע בו מתגבשת האהבה.
ברוך אתה ה' הנותן לנו כח לאהוב.

ב.

איד זה שכוךב אהד
לבד מעז. איד הוא מעז, למענו השם.
כוךב אהד לבד.
אני לא הייתי
מעז. ואני, בעצם,
לא לבד.
(נתן זד)

צריך להעניו כדי לזרוח לבד, וצריך להעניו גם כדי לשתף זו את זה באור האישי, הפרטי.
אתם מגלים היום אומץ רב, בבחירתכם לשלב את חייכם זו עם זה, בבית
אחד.

אנחנו שותפים בתקוותכם, שתצליחו לשמור על לבני הבניין האישיות שלכם, ולמצוא את החיבור
ביניהן, כך שתוכלו בבוא היום לבנות מהן בית יציב ומלא אור, המושתת על חברות, כבוד
ואהבה.

ברוכים האוהבים הבוחרים לחלק חייהם יחד.
ברוך אתה ה' הנותן בנו כח לחלוק.

ג.

מי שבִּרְכָה אֶת אֲבֵרָהָם בְּדִלְת פְּתוּחָה,
 לְכָל הַזְּקוּקִים לְחִיזוּק וְלִמְנוּחָה -
 הִיא תִּבְרַךְ אֶת בֵּיתְכֶם,
 בְּפִתְיחוֹת וּבִיכּוּלֹת לְתֵת.

מי שִׁבְרַךְ אֶת בֵּית פֶּרְעָה בְּיַד פְּתוּחָה,
 לְכָל הַזְּקוּקִים לְמַקְלֵט וְלִתְמִיכָה -
 הוּא יִבְרַךְ אֶת בֵּיתְכֶם,
 בְּנִינּוּחוֹת וּבִיכּוּלֹת לְקַבֵּל.

מי יִיתֵן וּבֵיתְכֶם יִהְיֶה סָגוּר וּמוֹגֵן מִפְּנֵי רוּחוֹת הַשָּׁחוּר,
 וְדִלְתְכֶם פְּתוּחָה לְכָל הַיּוֹפִי וְהָאוֹר,
 שֶׁדָּרַד שַׁעַר זֶה תִּשְׁפִּיעַ הַחוּצָה רוּחַ טוֹבָה,
 וְאֵל בֵּיתְכֶם יִכְנָסוּ רַק בְּרִיאוֹת וְאַהֲבָה.

ד.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּוּנוּ לְקַבּוֹעַ מְזוּזָה²².
 הרבה תמר דבדבני

פְּרֻדָּה

רְאֵה שָׁמֶשׁ כִּי פָּנָה יוֹם
 רְאֵה, כִּי נִפְקְחוּ עֵינֶיךָ
 מִשֶּׁשׁ, כִּי אִין מִגַּע
 הַרְחֵ, כִּי אִין סִימוֹ
 שְׁמַע, כִּי אִין מִי שִׁשְׁמַע
 רְאֵה שָׁמֶשׁ כִּי אִין אָנוּ

אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵי אִימּוֹתֵינוּ וְאַבּוֹתֵנוּ תּוֹ לְשִׁמְשׁ מִרְאָה

וידוי - תפילה לתיקון הלוחות²⁷

אֵל אֱלֹהֵי הָעֵדוּת.
יִדְעֵ לֵב וּבֹרָא עוֹלָם,
הִבֵּט מֵהַר חוֹרֵב,
וּסְלַח
וּשְׁלַח בְּחֶסֶדְךָ
מְזוֹר וּתְקֵנָה
אֵל הַסְּדָקִים שֶׁנִּפְעְרוּ בִּי
מִהֶבֶל עֲבוֹדַת זָרָה.

סְלַח עַל הַשְּׂבָרִים שֶׁהוֹתַרְתִּי
בְּדַרְכֵי,
שְׂבָרֵי הַנֶּפֶשׁ אוֹ שְׂבָרֵי הַגּוּף
כִּי בְּשׂוּגְגָה הָיוּ כָּל אֵלֶּה
וּמְחֹלְשֵׁת אָנוּשׁ.

סְלַח
וּשְׁלַח, בְּחֶסֶדְךָ הַנֶּעְלָם
תִּיקוֹן שֶׁל הַבְּלָה וְאֹר,
אֵל רְסִיטֵי לִוְחוֹת.
וּשְׁלַח הַכּוֹחַ לְעִמּוּד,
אֵל מוֹל פְּנִיד
אֵל.

הרב עפר שבת-בית-הלחמי

החלטה להינשא²⁴

הטבעת, מעגל החיים אליו אשתיד
 בבחירה מודעת, אצבע מוקפת
 - מסמלת

שתי טבעות יחד, שלובות זו בזו,
 כמעט אין סוף
 גוף חוצץ, בשר, מתכת אצילה - סמליות היש והארעיות

טקס, איש/ה ואיש/ה - סמל
 אידיאה בעליו רעיון בתחתון
 נמשכים, מתקרבים נושקים
 מתאחדים.

עידן אולאי

מעמד אירוסין²⁵

מנחה:

”כל אדם הוא רק כאות אחת מן האלף בית ורק בהתחברו לשני תיוולד מילה...”
 (עפ”י ספר מסעי בנימין)

שני קולות עולים ושואלים לב אל לב
 שני קולות גולים מייחלים עד כאב
 את קולך השמיעי את קולך השמיעי
 שני קולות רוצים להשתלב
 שני קולות שאת דרכם עכשיו מבקשים
 שני קולות אשר לעד אינם מתעקשים
 את קולך השמיעי את קולך השמיעי
 שני קולות בסוף הם נפגשים
 (פזמון מתוך “שני קולות”, אהוד מנור)

יעמדו ... וישמיעו את קולם:

כלת השמחה:

עוד מעט כמעט

אנו גוף אחד -

שמתתי לב ויד

בידך שלד לעד

אתה לי עד

שלבי פוחד

ועל כן רועד

כל גופי הליכה.

יום יום וליל כל הזמן

בנתיב אחד -

לא מסומן

יום יום וליל כל הזמן

יחד ולבד

לד לעצמי נאמן.

(”ברית עולם”, אהוד מנור)

חתן השמחה:

בפיץ הזה תלבשי לבו

תחשבי מחשבות בהירות

אולי תקבלי מכתב אהבה

אולי נעשה בחירות

אני בד אבחר

ואת בי תבחרי

וביחד נהיה לרוב

אם בפיץ הזה תלבשי לבו

ותתפללי לטוב

בפיץ הזה תלבשי לבו

וקכה תצאי לבלות

בפיץ הזה נעשה חתונה

ויהי חלקד עם הכלות

נצא מו הדעת בפיץ הזה

ואחר-כך נדע שלווה

יְקַרְהוּ לָנוּ נִסְ בְּקוֹץ הַזֶּה

אִם רַק תִּלְבְּשֵׁי לְבוֹ.

(יְבַקִּיץ הַזֶּה תִּלְבְּשֵׁי לְבוֹ, נַעֲמִי שִׁמְרֵה)

שני בני הזוג - מתעטפים בטלית, כורכים את אצבעותיהם (אצבע הטבעת), יחדיו בעזרת אחת

מציציות הטלית²⁶ ואומרים:

וְאַרְשָׁתִּיד לִי לְעוֹלָם.

וְאַרְשָׁתִּיד לִי בְצַדֵּק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים

וְאַרְשָׁתִּיד לִי בְאֱמוּנָה.

חבר/ה קרובים או מי מבני המשפחה אומר לחתן השמחה:

יְהִי מְקוֹרֵךְ בְּרוּךְ

וְשִׂמְח מְאֹד וְנִעְוָרֵךְ

אֵינִלְת אֱהָבִים וְיַעֲלֶת חוֹ

בְּאֵהָבָתָה תִּשְׁגָּה תָּמִיד.

חבר/ה קרובים או מי מבני המשפחה אומר לכלת השמחה:

מָה דוֹדְךָ מְדוּד הִיפָּה בְּנִשִּׁים

מִרְאָהוּ כְּלָבָנוּן בְּחוּר כְּאֲרִזִּים.

יְבָרְכֵךְ ה' אֱלוֹהֶיךָ

בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדִיד אֲשֶׁר תַּעֲשֵׂי.

מנחה:

מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת

אֶת הָאֱהָבָה

וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטָפוּהָ.

מִי שֶׁשָּׂכַן אֶת שְׁמוֹ, בְּבֵית הַזֶּה²⁷/בתוך בני-ישראל

הוּא יִשְׁכֵּן בֵּינֵיכֶם

אֲהַבָּה וְאַחֲוָה וְשָׁלוֹם וְרַעוּת.

וְהִייתֶם כְּעֵץ שְׂתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם

אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ.

תִּהְיֶה דְרָכְכֶם מְאִירָה

לְכֶם וּלְסִבְיַתְכֶם לְאוֹרֵךְ יָמִים.
יְהִי חֶלְקְכֶם בְּרוּךְ וְהו' אֱלֹהִים יַצְוֶה אֶת בְּרַכְתּוֹ עֲלֵיכֶם.

קהל:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
שֶׁחַחֵינּוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעֵנוּ לְזְמַן הַזֶּה.
אָמֵן.

גילה והרב עדי כהן

כוונה לפני אמירת ברכות הנהנין בארוחת צוותא²⁸

הַעֲרֵב נָא ה' אֱלֹהֵינוּ
 אֶת טַעְמָהּ שֶׁל הַפֶּת הַזֶּה בְּפִינוּ
 וְהַשְׂרָה מִתְקָה בְּחִיכְנוּ.
 הַנְּעֵם עֲלֵינוּ אֶת הַחֲבָרוּתָא שְׁבָאֲכִילְתָּהּ,
 כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבָדוֹ יִחְיֶה הָאָדָם
 (דברים ח, ז).

בְּרַכַּת אוֹתָנוּ בְּשׁוֹלְחַן עֲרוּד,
 בְּמִפְּה מוֹצֵעַת,
 וּבְחֻדוֹת הַיָּחִד -
 הַדְרִיכֵנוּ כְּדֵי שְׁנַחֲלֵק פִּתְנוּ
 עִם הָעֲנִי
 וְנִדְעֵ לְקָרֵב אֶת הַבוּדָד.

בְּרַכַּת אוֹתָנוּ בְּאֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה,
 אֲשֶׁר בְּרוּחוֹת הַלֵּב וְהַגּוֹף נֹאכְל בָּהּ לֶחֶם
 לְמִדְנוּ לְאֹכַל מִתּוֹד רָעֵב
 וְלֹא מִתּוֹד שְׁעֵמוּם,
 מִתּוֹד חֲדוֹת הַחַיִּים
 וְלֹא מִתּוֹד כְּעֵס.

בְּרַכַּת אֶת עוֹלָמְדָ בְּשִׁפְעַ וּבְבִרְכָה
 וְלֹא חֲסִרְתָּ בּוֹ כְּלוּם.
 לְמִדְנוּ לְלַכֵּת בְּאוֹרְחוֹתֶיךָ
 וּלְהַשְׁפִּיעַ טוֹב בְּאֲשֶׁר נִלְדָּ.
 הַרְבֵּה דְלִיָּה שְׂרָה מִרְקָס

(ע"פ בבלי ברכות מג, ע"ב)

תוספת לברכת המזון בחתונה ו"שבע ברכות"²⁹

לאחר פסוקי "הרחמן"

הֲרַחֲמֵנו יְבָרֵךְ אֶת הַכֶּלֶה וְהַחֲתָן וַיְנַחֵלֵם
אֶהְבֶּה וְאֶחַוֶּה וְשָׁלוֹם וְרַעוּת:
הֲרַחֲמֵנו יְשִׁישׁ בְּכֶם כְּמִשׁוֹשׁ חֲתָן עִם כֶּלֶה, וַיִּשְׁמַעֵנו
קוֹל שְׂשׂוֹן וְקוֹל שְׂמֻחָה. קוֹל חֲתָן וְקוֹל כֶּלֶה:
הֲרַחֲמֵנו יִתֵּן לָכֶם מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגוֹ וְתִירֵשׁ.
וַיְבַשֶּׂר לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת וְשׂוֹעוֹת וְנַחֲמוֹת:
עֲשֵׂה שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עֲלֵינוּ, עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְעַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֶל
אָמֵן.

הרב יהורם מזור

תפילה ליולדת³⁰

בְּרוּכָה אַתְּ יְהוָה
אִם כָּל חַי
שְׁמַמְנֵי יָצְאוּ חַיִּים חֲדָשִׁים לְעוֹלָם.
בְּרוּכָה אַתְּ יְהוָה
שֶׁבִנְפְּלָאוֹתֶיךָ אָנִי מֵתְבוֹנֶנֶת עֲכָשִׁיו.
מֵה גָדְלוֹ מַעֲשֵׂיֶיךָ יְהוָה
מְאֹד עֲמָקוֹ מִחֻשְׁבוֹתֶיךָ.
בְּרוּכָה אַתְּ יְהוָה
שֶׁשְׂמַרְתְּ עָלַי בְּתִשְׁעַת הַחֹדְשִׁים הָאֶחָדִים.
שְׁמְרֵי עַל בְּתִי/בְּנֵי שְׁזָה עֵתָה נוֹלְדֶיךָ
וְלִנִי אוֹתָה/ו כִּמּוֹ שְׁלֹנִית אוֹתִי.
עֲזְרֵי לִי לְגַדֵּל אוֹתָה/ו בְּדַרְכְּךָ
וְהַשְׁרֵי עָלַי וְעָלֶיהָ/ו מְרוֹחֶד.
פְּרָשִׁי סוּכַת שְׁלוֹמְךָ עָלֶיהָ/ו
לְחַיִּים טוֹבִים וְלְשָׁלוֹם
בְּבְרִיאוֹת הַגּוֹי וְהַנֶּפֶשׁ.
בְּרוּכָה אַתְּ יְהוָה
הַמְּחַדֶּשֶׁת בְּטוֹבָה חַיִּים בְּעוֹלָמָהּ.

קורי זיידלר

תפילות אמהות¹

אדוני שענה לחנה, אם כל חי,

בהתבשרה "בעצב תלדי בנים" - ענני.

שכינה שענתה לשרה אמנו בתום עקרותה
בבשורת "כעת חיה ולשרה בו" - שמעי קולי.

אדוני השומע בכי רבקה אמנו המקשה ללדת
ושואלת "אם כו למה זה אנוכי" - ענני.

שכינה השומעת את תחינת האחיות לאה ורחל
המבקשות צאצאים - שמעי קולי.

אדוני המקשיב לחששה של יוכבד אם משה
היולדת בעת גזרות - ענני.

שכינה המקשיבה לתפילתה של חנה אם שמואל
העולות "אל הנער הזה התפללת" - שמעי קולי.

תפלה לעני כי יעטף - ולפני יי ישפד שיחו:

יי שמעה תפילתי - ושוועתי אליך תבוא:

אל תסתר פניך ממני ביום צר לי - הטה אלי אונך ביום אקרא מהר ענני:

(תהילים ק"ב, 3-1, 6)

מקול אנתתי דבקה עצמי לבשרי:

ברכי נפשי את יי - ואל תשכחי כל גמוליו:

הסלח לכל עונכי - הרפא לכל תחלואיכי:

הגואל משחת חייכי - המעשרכי חסד ורחמים:

(תהילים ק"ג, 4-2, 13)

כרחם אב על בנים - רחם יי על יראיו:

למנצח לדוד מזמור: יי חקרתני ותדע:

אתה ידעת שבתי וקומי - בנתה לרעי מרחוק:

ארחי ורבעי ירית - וכל דרכי הסכנתה:

כי אין מלה בלשוני - הו יי ידעת כלה:

אחור וקדם צרתי - ותשת עלי כפכה:

כי אתה קנית כליתי - תסכני בבטן אמי:

(תהילים קל"ט, 5-1, 13, 23)

חקרני אל ודע לבבי - בחנני ודע שרעפי:

קולי אל יי אעק - קולי אל יי אתחנו:

אשפד לפניו שיחי - צרתי לפניו אגיד:

בהתעטף עלי רוחי - ואתה ידעת נתיבתי ...

ועקתי אליה יי - אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים: (תהילים קמ"ב, 4-2, 6)

מזמור לדוד: יי שמע תפלתי - האזינה אל תחנוני באמנתך ענני בצדקתך:

ואל תבוא במשפט את עבדך - כי לא יצדק לפניך כל חי:

ותתעטף עלי רוחי - בתוכי ישתומם לבי:

(תהילים קמ"ג, 1-2, 4, 6)

פרשתי ידי אליה - נפשי כארץ עיפה לד סלה:

יי מה אדם ותדעהו - בן אנוש ותחשבהו:

אדם להבל דמה - ימיו כצל עובר:

(תהילים קמ"ד, 3-4, 7)

שלח ידי ממרום - פצני והצילני ממים רבים ...

הרב יהורם מזור

מי שברך לברית של תינוק או תינוקת³²

מי שברך אבותינו ואמותינו שרה ואברהם,
רבקה ויצחק, לאה ורחל ויעקב, הוא יברך את
_____ בן _____ ו_____.
הקדוש ברוך הוא ישמרה ויזימה ברחמים
ובאהבה בתיק משפחתה, בבריאות טובה,
בנחת רוח ובאריכות ימים.
יהיו לבה, נפשה ורוחה פתוחים כפתחו של אולם,
פתוחים בתורה הקדושה, בעבודה ברוכה
ובמעשים טובים.
תהא בת נאמנה לעמה ולמולדתה ותעסוק בתיקון
עולם. זו הקטנה גדולה תהיה.
כשם שזכה להיכנס לברית -
כן תזכה להיכנס לאוהל של תורה,
למשכנה של אהבה ולמדור מעשים טובים.
ונאמר: אמן.

מי שברך אבותינו ואמותינו אברהם ושרה,
יצחק ורבקה, יעקב לאה ורחל, הוא יברך את
_____ בן _____ ו_____.
הקדוש ברוך הוא ישמרה ויזימהו ברחמים ובאהבה
בתיק משפחתו, בבריאות טובה,
בנחת רוח ובאריכות ימים.
יהיו לבו, נפשו ורוחו פתוחים כפתחו של אולם,
פתוחים³³ בתורה הקדושה, בעבודה ברוכה
ובמעשים טובים.
יהא בן נאמן לעמו ולמולדתו ויעסוק בתיקון עולם.
זה הקטן גדול יהיה.
כשם שזכה להיכנס לברית -
כן יזכה להיכנס לאוהל של תורה,
למשכנה של אהבה ולמדור מעשים טובים.
ונאמר: אמן.

הרבה דליה שרה מרקס

שְׁמַע עַל הַמִּיטָה³

הַשְׂכִּיבִינִי יְהוָה לְמִנּוּחָהּ, וּפְרָשִׁי עָלַי שְׁמִיכַת שְׁלוֹמֶךָ.

הָאֵרִי מִפְּנֵי כָּל חוֹלִי, רָעַב וְגוֹן;
שְׁמְרִינִי מִפְּנֵי חֲשָׁפַת לִבִּי וְלֹא אֵירָא מִפְּחַד לֵילָה, כִּי בְּאוֹר שְׂדֵי אֶתְלוֹנֵנִי.
בְּרוּכָה אַתְּ יְהוָה, הָאוֹסֶפֶת חֶבְלֵי יוֹמֵי מַעֲלִי וּמְפִילְתָּנִי אֶל הַשֵּׁנָה.

הַרְבֵּה תִּמְרַד דְּבַדְבְּנִי

קְרִיאָה לַמַּלְאָכִים

בְּשֵׁם יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל,
מִיְּמִינִי מִיְּכַאֵל, וּמִשְׂמְאֵלֵי גְּבַרְיָאֵל,
וּמִלְּפָנֵי אוּרִיאֵל, וּמֵאַחֲרֵי רְפָאֵל,
וְעַל רֵאשֵׁי שְׂכִינַתְּ אֵל.

(מתוך קריאת שמע שעל המיטה)

שער העיון

”שאל לך אות מעם יי אלהיך העמק שאלה או הגבה למעלה:”

(ישעיהו ז' 11+)

אותה אדרת בשינוי הגברת

כיוונים ואתגרים בתפילה הרפורמית בתפוצות ובישראל³⁵

הרבה ד"ר דליה שרה מרקס

וגתתי לכם לב חדש
ורוח חדשה אתן בקרבכם
(יחזקאל ל"ו, 26)

ראשוני פעמיה של התנועה הרפורמית על בימת תולדות עם ישראל נשמעו במלוא עוצמתם בזירה של בית הכנסת. הם נשמעו בחללי בתי התפילה בעניינים הקשורים בסדרי בית הכנסת ובאסתטיקה שלו - בנוהגי הישיבה בו, במראהו, בלשון הדרשה והתפילה, בנגינת העוגב והמקהלה וכל כיוצא בזה. לא פחות מכך ניכרו צעדים אלה בכל הקשור בסידור התפילה עצמו ובנוסח התפילה.

למן ראשיתה, הותוו בתנועה הרפורמית שני קווי התפתחות עיקריים. חוקר התפילה יעקב פטוחובסקי, אשר בדק למעלה ממאה ושבעים סידורים רפורמיים, כינה את הזרמים הללו: "הרפורמה מבפנים" ו"הרפורמה העצמאית".³⁶ בני הזרם הראשון, המתון יותר, ביקשו לערוך שינויים מועטים בלבד במטבע התפילה ובסדרי התפילה, כך שיתקבלו על קהילות שלמות. בני הזרם השני פרשו מלכתחילה מן הקהילות הממוסדות והקימו לעצמם "היכלות" (טמפלים) משל עצמם. סגנון התפילה שלהם התאפיין בשינויים מרחיקי לכת, הן בכך שהתפילה עברה שינויים רבים מטעמים תיאולוגיים ואידיאולוגיים והן בכך שהיא קוצרה בהרבה ונוהלה כמעט לגמרי בשפת המקום.

כמו באירופה, גם בארצות הברית ניכרו היטב שני זרמי התפתחות אלה - כמעט בעת ובעונה אחת הוציאו שני רבנים ומנהיגים רפורמים בולטים סידורים. הרב אייזיק מאיר וויז חיבר את סידור "מנהג אמריקה" (סינסינטי, 1857), סידור מתון יחסית מבחינת השינויים שהציג. שמו של הסידור מעיד עליו שלא פנה לקהילה הרפורמית בלבד אלא ביקש להיעשות לסידור של יהדות אמריקה כולה. וויז הציע נוסח שיתאים לכל בניה, ממש באותו מובן שליחודי איטליה, למשל, נוסח משלהם. שנה לאחר מכן, הוציא הרב דוד איינהורן את סידורו "עולת התמיד". סידור זה היה רדיקלי באופן מובהק, השייך למה שפטוחובסקי כינה 'הרפורמה העצמאית'.

על אף עמדת המנהיגות של וויז,³⁷ לא עלחה דרכו של סידורו. היהדות הלא רפורמית באמריקה התעלמה מניסיונו ואילו בתנועה הרפורמית אימצו בסופו של דבר דווקא את גישתו הרדיקלית של איינהורן.

התפתחות בתי התפילה ונוסחי התפילה הרפורמיים האמריקאיים צעדה יד ביד עם הניסוחים הפרוגרמטיים והתיאולוגיים של תנועה זו. מצע פיטסבורג (1885), המצע הראשון של התנועה הרפורמית בארה"ב, גרס שהיהדות היא דת ולא לאום וקרא לביטולן הלכה למעשה של רוב המצוות המעשיות.³⁸ מצע זה סלל את הדרך להוצאתו לאור של הסידור הרפורמי הראשון של איגוד הרבנים הרפורמיים בארה"ב (The Union Prayer Book 1894). סידור זה הנו, במידה רבה, תולדה של סידורו הרדיקלי של איינהורן 'עולת התמיד'.

התפילה בתקופה זו, המכונה על ידינו היום: הרפורמה הקלאסית, הונחתה על ידי הרב והחזן ממרומי הבימה בטמפלים הגדולים, דמויי הקתדרלות באווירה נשגבת ונאצלת ולוותה במקרים רבים בשירת מקהלה. התפילה קוצרה באופן משמעותי כדי להותיר מקום נרחב להיבטים האסתטיים והמוסיקליים. שפתה העיקרית הייתה אנגלית, בין היתר כדי להסיר ממנה את המעטה המיסטי והמעין "מנטראי" של תפילה בעברית בלתי מובנת.

לא רק שפת התפילה, אורכה וסגנונה שונו. מן הסידור הוסרו עניינים שנראו כסותרים את היושרה של המתפללים. במקומם נוספו פרקי תהלים, שירים ופיוטי תפילה מודרניים בשפה האנגלית.³⁹ במידה רבה הייתה התפילה הרפורמית בסגנונה הקלאסי ביטוי ריטואלי של מניפסט אמוני או אולי אף של מעין חוזה משפטי, בכך שהדגישה את החשיבות שכל מה שנאמר בה יהיה אמת ויבטא את תפישת המתפללים, את היהדות כמערכת אמונות רציונליות.

רבים מן הרפורמים הקלאסים התנגדו למחוות גופניות בתפילה ובכלל זה חבישת כיפה, התעטפות בטלית, נישוק ספר התורה ונטילת לולב, שלא לדבר על הנחת תפילין. אלה נראו להם בלתי נאותים לזמן החדש, מנהגים שדבק בהם יותר משמץ של פטישיזם ועבודת אלילים.⁴⁰ סידור ה"Union" נשאר בשימוש בלעדי כמעט של קהילות התנועה הרפורמית למעלה משבעים שנה וזכה לכמה מהדורות. עד היום נזקקות לו קהילות מועטות. עם זאת, במשך השנים הלך וגבר בתנועה הרפורמית געגוע ליסודות מסורתיים יותר של היהדות וחיפוש אחרי מה שנראה כתפילה יהודית אותנטית יותר.

אם נעייין בסידורי התפילה האמריקאיים, נוכל לראות תהליך הדרגתי של חזרה לנקיטה בלשון העברית, החזרת לשונות ליטורגיים ואף החזרה של חטיבות תפילה שלמות לסידורים. סידור "שערי תפילה" (1975) הוא שלב ביניים בתהליך זה, ואילו הסידור האמריקאי החדש ההולך ונשלם בימים אלה, "משכן תפילה", מציג נוסח מסורתי - עברי למדי של התפילה ובצעדו תרגום לאנגלית ותעתיק באותיות לטיניות, למען אלה שאינם קוראים עברית. לצד אלה מכיל הסידור החדש הצעות רבות לקריאות חלופיות.

עם הטקסט השתנתה גם האווירה הליטורגית. יסודותיו של שינוי זה הם שניים. מחד גיסא השתנה באופן מהותי היחס לציונות ולמדינת ישראל. אלה, נתפשות עתה כמרכז יהודי חיוני והמחויבות ללימוד תורה וללימוד עברית הולכת וגוברת. מאידך גיסא ניכרות ברפורמה האמריקאית, כמו ברבות מן התנועות האחרות ביהדות זו, השפעות "העידן החדש" (New Age) והרצון לחפש

משמעות ורוחניות המתבטאות לא פעם בעיסוק פופולרי בקבלה, במיסטיקה מזרחית ובשלל תורות אחרות. בעקבות אלה ניכר בקרב היהדות הרפורמית רצון לחזור למילות התפילה העתיקות והישנות, לניגונים ולסדרי תפילה שלא ינהלו דווקא מעל בימות גבוהות בהיכלות התפילה, אלא ישתפו את הקהל ויעניקו למתפללים הזדמנות לביטוי עצמי.

אנו מוצאים את התפילה הרפורמית כיום מתונה יותר בהצהרותיה, מהוססת יותר באווירתה ופתוחה לריבוי אנפין. המשיכה של יהודים רפורמים רבים לחב"ד בפרט ולחסידות בכלל מעידה על כך שהם מחפשים חום וקהילתיות, ומתרחקים מליטורגיה תיאולוגית נוקשה הנחוות כיום כמנוכרת לצורכי הרוח שלהם.

דומה, שיהודים רפורמים העומדים כיום בתפילתם, שוב אינם שופכים בפני בוראם את תפילתם בבחינת מאמר תיאולוגי רציונלי. הסיודור כבר אינו נתפש כחווה מעין - משפטי, שעל כל אחד מעמודיו צריך המתפלל להיות מסוגל לחתום בראשי תיבות. עתה מבקשים המתפללים למצוא משמעות ונחמה בתפילה. במילים אחרות אין אנו מתפללים עוד את מה שנראה לנו כאמת, אלא את מה שהוא **משמעותי** בעינינו, את מה שמסייע לנו להתחבר אל חווית הקדושה, אל האלוהות ואל הקהילה שאנחנו חלק ממנה.

הרב פיטר נובל, העומד בראש הוועדה הליטורגית של איגוד הרבנים הרפורמיים האמריקאים (Central Conference of American Rabbis) ביטא את המשימה העומדת בפני היהדות הרפורמית, באומרו ששומה עלינו לנוע באופן בו זמני לשני כיוונים נוגדים - אל המסורת וממנה.

ההתנהלות **אל המסורת** באה לידי ביטוי, כפי שנכתב לעיל, הן בחזרה למילות התפילה המסורתיות, לשימוש בכיפה, בטלית ובמקרים רבים אף בתפילין, הן בכך שהתפילה מתנהלת עתה באופן משתף יותר ופחות כהופעה של כלי הקודש - הרב, החזן והמקהלה.

ההתנהלות **מן המסורת** באה לידי ביטוי בפרץ יצירה אדיר, הניכר בכתיבת תפילות חדשות. חלקן נועדו לטקסים חדשים הקשורים במעגל החיים ורבים מהם קשורים להוויית חיים נשית - קבלת וסת ראשונה, טבילה במקווה, גירושים, חוויה של אובדן הריון ועוד. סוגה ליטורגית ההולכת ותופסת מקום משמעותי היא זו של טקסי הריפוי (Healing Services). דומני שלא נטעה אם נאמר, שאחת הסיבות לפופולריות הרבה של נתיב זה היא הטרואמה של אירועי הטרור בספטמבר 2001. טקסים רבים נכתבים מתוך מודעות לכך שמשפחות רבות בנויות באופן אחר מן המשפחה המסורתית. חלקם מכוונים ישירות לזוגות חד מיניים.

במילים אחרות: בד בבד עם החיפוש של שפה יהודית אותנטית שמקורה עתיק, ניכר עתה ביהדות הרפורמית בארה"ב חיפוש של שפה יהודית - אישית אותנטית, שמקורה בהווה ובחוויה של מבקשיה.

עם החיות הרבה שניכרת בשתי התופעות שתוארו כאן, יש להעיר על קושי האופייני לכל אחת מהן - רמתה של היצירה הדתית-הליטורגית הענפה לא תמיד עומדת בקני מידה אמנותיים

ודתיים גבוהים. לא פעם ניכרת הסתפקות במכנה המשותף הנמוך ובאמירה בנאלית ושטחית. גם השימוש בלשון העברית אינו תמיד מדויק ונאות. דומה, שזהו המחיר של הדמוקרטיזציה והפופולריזציה של התפילה בעידן שבו הידע שלה וההעמקה בה עדיין אינם מובנים מאליהם תדיר.

בעיה עמוקה יותר ניכרת באשר להליכה אל המסורת. הרפורמה הקלאסית התאפיינה בביטחון עצמי רב ובשכנוע פילוסופי עמוק שהתבטא בעיקר בדרשות הרבנים. הרפורמה בת ימינו, זו המבקשת את המסורת והאוונטיות, אינה מדברת בדרך בשפה ברורה ובוטחת ודומה שעוד לא נוסחו לה מצע תיאולוגי ובסיס פילוסופי ברורים.

ראשוני הרפורמים היו בוודאי מגיבים בשאט נפש, לו נכנסו היום לאחד מבתי הכנסת הרפורמים, והיו חוזים ברבה הקוראת לכל הזקוקים לריפוי (healing) הנפש, הרוח או הגוף להתקבץ תחת טלית הפרושה בידי ארבעה אנשים מעל הבימה ולחזור שוב ושוב על ניגון, ספק חסידי ספק לקוח מן המזרח הרחוק בעיניים עצומות כשהם מחזיקים ידיים או מתחבקים ומתנועעים לפי קצב הניגון. צאצאיהם של הרפורמים שהקפידו כל כך על גישה רציונלית והגיונית ורחקו מכל סנטימנטלים ביחסם למסורת, נמשכים עתה למיסטי, לרוחני, לרגשי ולמסורתי. הם אינם חשים צורך להצטדק על כך.

הרפורמה החדשה צמחה במידה רבה מן השטח והיא מבטאת את הרגש הדתי של יהודים רבים, וזאת כאמור, בלא שניתן לה עדיין בסיס תיאולוגי או פילוסופי מוצק. אני רואה זאת בקרב תלמידיי מצפון אמריקה. פעמים רבות זוכים התלמידים המקפידים יותר על ההלכה ועל המסורת ליוקרה חברתית רבה יותר כ"אוונטניים" או כ"רציניים" יותר.

יש לומר שנטייה זו אינה בלתי בעייתית כל עיקר. שהרי, אם אנחנו מקבלים את הנוסחה ש"מסורתית יותר הוא טוב יותר", מדוע להיות רפורמים? מה הגבולות של מסורתיות חדשה זו? מה המחיר שאנו משלמים על דבקותנו בה? האם לא איבדנו משהו מן האיכות הדתית של קודמינו? שאלות אלה אינן נדונות כמעט.

המהפכה הליטורגית המתרחשת בימינו ביהדות הרפורמית האמריקאית מושתתת על מצע אמוני וריגושי איתן, אך עדין אין לה שפה תיאולוגית ברורה. לרפורמים החדשים לא ברור מה רפורמי ברפורמיות שלהם ומה הבסיס האידיאולוגי שעליו הם ניצבים. במקרים רבים נראה כאילו הם חוששים אף לעסוק בשאלות אלה על מנת להגיע לבהירות מושגית ורעיונית.

פה בארץ חמדת אבות...

ומה קורה בהקשר זה אצלנו בישראל? ניתן להצביע על נקודות דמיון רבות בין המתרחש עתה ביהדות הליברלית בארה"ב ואצלנו, כמו גם על כמה הבדלים מעניינים:

קו דימיון עיקרי בין התנועות הוא החיפוש אחרי משמעות ואוטנטיות בתפילה. גם בישראל הולכת ומשתנה אווירת התפילה בקהילות. ניגונים חסידיים וניגונים חדשים המושפעים מן האווירה החסידית כובשים את מקומה של המוסיקה הרפורמית הקלאסית. בקהילות רבות נכנסים אלמנטים הלקוחים מן הקבלה, מפרקטיקות של דתות המזרח ומחיפושי דרך מקבילים. בתוך כך הולכת ומתפתחת אצל רבים מהרבנים הצעירים ומפרחי הרבנות הערנות למקומן של הגופניות, המחוות הגופניות והתנועה כחלק מחוויית התפילה ומכלי ביטויה. כל אלה משנים לא פעם את אווירת התפילה בבתי הכנסת הרפורמיים כשגם כאן יורד/ת הרב/ה לא פעם מהבמה ומשתף/ת, פת, באופן שלא ידענו בעבר, את עצמו/ה עם הקהילה ששוב אינה רק קהל.

קו דימיון נוסף הוא השילוב של הליכה אל המסורת וממנה. ההליכה אל המסורת מתבטאת באימוץ מחודש של אלמנטים מסורתיים שבעבר לא דבקו בהם, כמו אמירת "זכר למוסף", תחנון, תפילות השייכות לספירה הביתית ועוד.

הליטורגיה הרפורמית הישראלית הייתה אמנם מאז ומעולם מסורתית יותר מאחותה האמריקאית, אולם גם כאן אין לטעות במגמה. התנועה מן המסורת מתבטאת גם אצלנו בפרץ גדול של יצירה ליטורגית. תפילות חדשות רבות נכתבות כתחליף - זמני או קבוע או כתוספת - לתפילות הקבע המסורתיות. במקביל הולכים ומתחברים טקסטים חדשים המבקשים לשמש בסיס לטקסים שהתפילה הקלאסית לא הכירה עד כה: רגעי משבר ואובדן, רגעי שמחה והתבוננות אישית, נקודות מעבר בחיים ועוד.

מגמות אלה באות לידי ביטוי מעמיק ונרחב ב'אל הלב', כמו גם בפרסומים אחרים היוצאים מבית היוצר של היהדות המתקדמת בישראל: חוברות הסליחות, חנוכה, טו בשבט ופורים⁴² שראו אור בשנים האחרונות, סידור הנוער 'החוויה שבלב',⁴³ ההגדה של פסח ההולכת ומעוצבת על ידי מועצת הרבנים המתקדמים, והחברות שראו אור על ידי המרכז לפלורליזם ועוסקות בהתמודדות עם המחלה מזה ועם המוות והאובדן מזה.⁴⁴ היד בתחום זה עוד נטויה ובשנים הקרובות אמורים לראות אור פרסומים לא מעטים המוקדשים להתחדשות התפילה או המכילים תפילות חדשות.

עם זאת, אין לשכוח שהתנועה ליהדות מתקדמת בישראל שתולה על פלגי מים אחרים מאלה של אחותה האמריקאית, הן מבחינת מעמדן של התנועות בארצותיהן, הן מבחינת החלל וקבוצות ההתחייחות שבתוכן הן פועלות. לשם הבהרת הדבר אמנה ארבעה מאפיינים של התפילה הרפורמית הישראלית השונים מאלה של זו האמריקאית בת זמננו:

א. הדיאלוג שמנהלים אנשי התנועה הרפורמית בישראל הוא עם המציאות הישראלית המגוונת,

על שלל הביטויים הדתיים והחילוניים המרכיבים אותה. ויכוח הדורות בין הרפורמה הקלאסית והרפורמה החדשה אינו בא לידי ביטוי מפורש בארץ באותו אופן שבו הוא מתבטא בארה"ב. בנבדל מאחינו בארה"ב, אין אנו בישראל עומדים, בעיקרו של דבר, לנוכח קבוצות של בני עמים אחרים ודתות אחרות ואלה אינן קבוצות הרפרנס שלנו, אלא אנו שרויים בשיח עם החברה החילונית ועם החברה האורתודוקסית לגוניהן. הסידור שלנו מלכתחילה הוא מסורתי יותר מזה ומשופע יותר בביטוייה של התרבות העברית על רבדיה העתיקים והחדשים בדורות האחרונים מזה.

ב. למותר לציין, שהקהל הישראלי בקי יותר מהאמריקאי בלשון העברית על מכניה ועל גילוייה השונים. שאלת לשון התפילה, המשמשת סלע מחלוקת ונושא מתמיד לדיון נוקב בארה"ב, אינה קיימת בשבילנו. לשונו של סידור 'העבודה שבלב' (תשמ"ב), כמו גם זו של 'אל הלב', שאותו אנחנו מחזיקים כעת, ושל כל הפרסומים הליטורגיים שלנו, היא עברית. שפתנו החיה היא גם לשון התפילה, גם אם לעתים שורר פער מעיק בין רבדיה השונים.⁴⁵ נוכחותה המובנת מאליה של העברית בחיי המתפללים כמו גם בסידור התפילה שלהם מעצבת יחס אחר אל התפילה. שאלות האמיתיות, הרלבנטיות, המשמעות והמוכנות נשאלות באורח ישיר יותר, על אתר, בכל רגע ורגע. המגע עם המסורת חשוף יותר ופורה יותר ולכן גם עשוי להיות לעתים בעייתי וכאוב יותר.

ג. התפילה הרפורמית הישראלית לא רק שלא מחקה את אזכורי ציון וירושלים, כדרכו של הסידור הרפורמי האמריקאי הקלאסי. היא גם אינה שותפה לאופן המהוסס משהו שבו שבים ומפיעים אזכורים אלה בתפילות הרפורמיות החדשות. אדרבא, אצלנו ניכרת נטייה לקיימם במלואם ואף להגביר ולהעצים אותם.⁴⁶

ד. על אף העובדה שרוב היהודים בארה"ב אינם הולכים לבית הכנסת באופן סדיר, הוויית התפילה אינה זרה להם. בחלקים רבים של חברה זו מקובל שאנשים "מן הישוב" משויכים (affiliated) לקהילה דתית ובמסגרת זו משתתפים בתפילותיה. לעומת זאת, בחברה החילונית בישראל, חוויית התפילה ושאלות של אמונות ודעות הקשורות בה, אינן מובנות מאליהן כלל וכלל. רבים מבקשים ביטוי טקסטואלי וטקסי המדגישים את הצדדים הערכיים של התכנסויות ואירועים, אבל לרבים עשוי ביצועם של טקסטים שיש בהם יחס לקדושה והתמודדות עם הנשגב ועם הפנייה לאל, להיות עניין בעייתי ומוקשה.⁴⁷ דומה, שההיפתחות של ישראלים רבים לחווייה דתית היא תופעה חדשה יחסית ועודנה שרויה בראשית צמיחתה.

כל האמור כאן אינו בא לסכם ולתעד תהליך מוגמר, אלא להצביע ולהעריך, מתוך מעורבות ושותפות, תהליכים הנמצאים בהתהוותם. ימים יגידו אילו פירות יניבו ההתפתחויות שתוארו כאן. אשרינו שזכינו לחיות בעידן מרתק כל כך בתולדות עמנו ולחזות בתמורות שמתחוללות בהן כמו עינינו. אשרינו שזכינו להיות חלק מן התמורות הללו. יהי רצון שמי שברא את האדם בעלמו וחלק מחכמתו ליראיו, יאיר פניו אלינו בבקשנו את פניו.

והיה כי יפתח אדם פיו בתפילה

הרב פרופ' יהודע עמיר

תפילות הקבע היהודיות צומחות בהדרגה החל מתקופת חז"ל. אט אט הלך, והתעצב סידור התפילה, כפי שאנו מכירים אותו היום, נקבעו מטבעות התפילה ונוצקו גם הדפוסים להמשך התפתחותו ורענונו של טכסט זה. תהליך זה, הנמשך עד עצם היום זה, קבע מרכיב מרכזי בסדר היום היהודי הדתי, בכלי המבע של התרבות היהודית ובאופן שבו כל אחד ואחת מאתנו נקרא לבטא את משמעותם של מעגלי חיינו ושל סדר יומנו. תפילתם של דורות רבים חקקה את לשון הסידור והמחזור בנפשם של יהודים בכל אתר ואתר ועשתה את תפילת-הקבע המנוסחת והמגובה על ידי הדיון ההלכתי, למרכיב מהותי בתרבות היהודית. בבואנו היום לומר דבר תפילה, אנחנו נפגשים - לטוב ולרע - בתפילת הקבע המנוסחת.

איננו יכולים בלעדיה ואיננו רוצים להינתק ממנה. אבל אנו יודעים גם יודעים שלא פעם היא מערימה קשיים ומכשולים על דרכם של היהודיה והיהודי בן ימינו. לעתים מזומנות הם חשים שהמילים העתיקות אינן מצליחות לשבור את החומה שבין חיי היום יום שלהם לבין מה שמעבר, מה שמבקש להיות מבוטא בפנייה אל מי שאמר והיה העולם. חלק מהמילים שוב אינן מובנות או אינן תואמות את לשוננו. אחרות מביעות מה שהלב והתבונה מסרבים לקבל, מה שנוגד ערכי יסוד שאנו אווזים בהן. ובכלל, לא פעם נמצאת התפילה מייגעת, חוזרת על עצמה, מנותקת מן המתפללת ומן המתפלל - ואלה הולכים ומתנתקים ממנה.

יש המוצאים את דרכם אל מחוץ לעולמה של התפילה והמבקשים מבע אחר לערכיהם ולעולמם הרוחני. אחרים דבקים בנוסח הישן כי רק בו הם סוברים למצוא נחמה, קדושה ועוצמה. ויש המהלכים אנה ואנה, פעם ימצאו עצמם הרחק מבית הכנסת ופעם יִדְבְּקוּ בו ובמנהגיו באהבה אך יחושו עד כמה הם זרים לו והוא זר להם. אנו מבקשים דרך אחרת. אנו נאבקים את מאבקה של התפילה יום יום, שבת שבת, בכל מועד ובכל אותם רגעים, שבהם חיינו מזומנים לנו את הצורך להביע דבר מעמקים. אנו חשים, שללא עולמה של התפילה, כפי שעניצבו אותה אבותינו ואמותינו יישאר מִיתר בגרונו אילם. אנו יודעים שלשונה של תפילת הקבע מבקשת לפלס נתיב אל לבנו ואל חיינו ואיננו מוכנים לזנוח אותה. דווקא משום כך אנו יודעים שאנו מצויים גם לשנות במקום שהדבר נחוץ, לחדש במקום שהדבר מתבקש.

אבל אנו רוצים גם לפרוץ אל מעבר לגבולותיה של תפילת הקבע. אנו יודעים שלא תמיד אנו נשכרים מן העמידה נוכח הטכסט ששימש דורות עברו. חיינו אחרים, חוויותינו דורשות מבע משלהן. בלא לנטוש את תפילת הקבע המתחדשת שלנו, אנו מצויים להמשיך וליצור את תפילותינו גם מחוץ לדלת אמותיו של סידור התפילה. לעתים ילבש הדבר צורה של התבטאות ספונטנית, בלתי מעוצבת ובלתי מגובשת, השייכת כולה ל"כאן" ול"עכשיו" של המתפללת

והמתפלל. במקרים אחרים נחפש בין אוצרותיה של השירה והספרות בת ימינו את שמדובב את לבנו. פעמים נבקש גם לעשות כמעשה אבותינו ולכתוב תפילות, לנסח טכסטים, לומר את דברנו היום בכלים שמעניקה לנו לשונה של תפילת הקבע.

מעשה זה, המבטא את ההווה והמדבר בלשונו של ההווה, הוא גם אופן של היענות ברובד העתיק ביותר של תרבותנו. הוא מפנה את מבטנו מתפילת הקבע של חז"ל אל שורשיה של התפילה היהודית באשר היא - אל תפילותיהם של נשים וגברים השזורות בטכסט המקראי.

*

המקרא מרבה לספר על תפילתם של בני אדם. לרוב זו תפילה ספונטנית, הנובעת מלב סוער ונגרש והמבטאת מצוקה או שמחה, חרדה או ביטחון. לעתים זו התנסחות שירית מעוצבת, המנסה לשמר את איכויותיה של קריאה ספונטנית זו ולהעניק להן כלי מבע. כך, למשל, קורא משה, הניצב נוכח צרעתה של אחותו והיודע שבשל דבריה נגדו לקתה במחלה:

"אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ" (במדבר י"ב, 13).

הקוראת והקורא דברים אלה אינם יכולים שלא לחוש במיידיות, בעוצמה, באותנטיות של התפילה. מבעד למלותיו הקצרות של משה מבצבץ שלל רגשות - כעס, חרדה, תקווה, אהבה, קנאה - שליוו את שאירע. הן תוכנה האמיתי של התפילה. בעקבות התפילה מבריא מרים וחוזרת אל העדה ואל חיי היום יום. אך אלה לא יהיו כתמול שלשום. מעתה חופפת עליהם הידיעה שהם נתאפשרו מכוחה של תפילה, בשל חריגתו של אדם מתחומו של האנושי אל עבר המגע עם האלוהי. מעתה הם מתת אלוהים ואדם.

לעומת תפילתו התמציתית וקורעת הלב של משה, ניבטת אלינו תפילתו של אליהו, העומד על הר הכרמל. הוא ניצב אל מול ארבע ומאות וחמישים נביאי הבעל ואל מול העם, הצריך להכריע מיהו האל האמיתי. ומתוך חומריה של סיטואציה זו הוא מעצב בהדרגה ובזהירות את מעמד התפילה שלו. נביאי הבעל רקדו במשך כל הבוקר ריקוד אכסטטי אל מול פני העם הפסיבי - הממתין בחרדה ובצפייה לנפילת האש מן השמים - וחזרו במשך שעות על השירה הקצובה "הבעל ענני". הם קיוו להעיר את אלוהיהם בכוח הדבקות המיסטית, העוצמה הרגשית וההתלהבות המסחררת. במהלך שעות אלה פגעו לא רק במזבח ה' שלייד המזבח שעליו הקריבו את הפר, אלא גם פצעו את עצמם בחרבות וברמחים שבידם. אבל הצפייה הדרוכה של העם, המתח שמילא את האוויר, הנכונות לחזות במראה הנאדר ולהתנפל על אחרון נביאי ה' - כל אלה הלכו והתפוגגו במהלך השעות של העמידה בשמש הקופחת. אלוהי השקר שלהם אינו עונה ואינו מקשיב. אל מול צעקותיהם המתגברות - הוא נותר אילם.

גם אליהו צריך להקריב פר, גם הוא צריך לגרום לכך שהאל יוריד אש מן השמים, גם הוא צריך

להתפלל "ענני ה' ענני". אבל מעשה-תפילתו - ממש כמו אלוהיו - הוא אחר. במשך שעות עמד והמתין בנחת ובלא אומר לכישלונם של נביאי הבעל. רק פעם אחת הציע להם באירוניה מרה, לקרוא בקול גדול, שמא אלוהיהם ישן או נמצא בדרך רחוקה? והנה מגיע הרגע שבו הוא מתחיל לפעול, לחצוב את תפילתו מתוך הריק שהותירו אחריהם נביאי הבעל המותשים.

דרכו הפוכה מדרכם. הם ריקדו לפני העם ויצרו חיץ בינם לבינו; הוא קורא לעם לגשת אליו ומשתף אותם בכל מעשיו. הם הרסו את מזבח ה'; הוא מרפא אותו. הם בקשו להגיע לאכסטזה ולשכחה עצמית מכוח הקריאה הבלתי פוסקת של מלות התפילה; הוא מבקש להרהר, לזכור ולהזכיר. שתים עשרה האבנים שהוא לוקח, כדי לבנות מחדש את המזבח ההרוס, באות לסמל לא רק את היחד של שבטי ישראל, את העדה שבשמה ולשמה הוא מתפלל. הן באות לקשור גם בין העם והנביא העומדים לפני רגע התפילה לבין הלילה שבו נאמר לאבי שבטים אלה, ליעקב, "ישראל יהיה שמך". על פי הסיפור המקראי זהו הלילה הראשון שבו פתח אדם את פיו לא רק כדי לדבר עם אלוהיו, אלא כדי לומר לפניו דבר תפילה. ברגע ההוא מבקש עתה אליהו לעגן את תפילתו.

יחד עם העם הוא חופר תעלה מסביב למזבח ומציף אותו ואותה במים, כדי להעצים את תחושת הנסיות של העתיד לקרות. ועתה, כשהכל מוכן הוא ניגש אל המזבח ופותח בתפילה:

ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִדְעֵנִי כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עֲבָדְךָ וּבְדַבְרְךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי וְיִדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה ה' הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסִּבַּתְתָּ אֵת לְבָבִי אַחֲרָיִת (מלכים א' י"ח, 36-37).

כאמור, בלב התפילה נמצאת קריאה מקבילה לזו של נביאי הבעל, אולם בכל זאת תפילתו של אליהו שונה לגמרי. הוא פונה אל ה' כשם שהם פנו אל הבעל, אולם פנייה זו שלו אינה מביאה אותו לידי אכסטזה אלא מכניסה אותו מייד אל תוככי הקשר בין אדם לבין האלוהות ולא פחות מכך אל המרקם המקשר אדם אל הדורות שעברו, אל קשרם של אלה האלוהים שבשבילו הוא "אלוהי האבות". אליהו יכול להתפלל ולבטא את עומק מצוקתו של ה"כאן" וה"עכשיו" שלו, רק מכוח עמידתו בתוך שלשלת של דורות, מתוך הקשר אל מתפללי העבר. כמו אבני המזבח, כך גם דברי התפילה, מבקשים להעמיק את הזיכרון, את המודעות למשמעותו של הרגע. תפילתם של נביאי הבעל סחפה אל פי התהום; תפילתו מבקשת להיות תפילה מהרהרת, יודעת, מעוררת.

במה היא מהרהרת? מהו הממד הרפלקסיבי המתעורר בנפשו וברוחו של המתפלל? הווה אומר: הסיטואציה הממשית, שממנה נובעת התפילה. כל המעשה הגדול והנורא שאליהו נתון בתוכו, נועד להזכיר ולהוכיח שה' הוא אלוהי ישראל. ההיסחפות אחרי עבודת הבעל, ההתמסרות לאלילות ולדרכיה - כל זה אמור להיעצר "היום". לשם כך תיפול אש מן השמים; בשם כך אף יקרא אליהו לעם לעשות שפטים בנביאי הבעל המאיימים להורגו. אבל זהו רק פן אחד, הפן

התיאולוגי. התקווה ש"היום ייוודע בישראל" שה' הוא האלוהים, נוגעת לדעת-אלוהים בלבד. דעת זו היא חשובה, אולם כשאליהו מתפלל, גם מקומו שלו, עמידתו שלו, כמתפלל וכנביא, מונחת על כף המאזניים. לא על מעמדו וכבודו הוא מתפלל, אלא על ההכרה בכך שהוא עבד ה'. לא גחמותיו הפרטיות הביאוהו עד הלום, אלא דבר אלוהים שהיה אליו.

אז, ורק אז, כשהוא כולו ערנות, כולו מודעות, כולו נתון בתוך הקשרי חייו ומשמעויות עמידתו בתוך עמו ומול אלוהיו - הוא יכול להוציא מפיו את המילים, שכמותן צעקו נביאי הבעל מאות ואלפי פעמים לפניו. "ענני ה' ענני", הוא אומר. דומה שדבריו נאמרים בלחישה ולא בצעקה, שהם מבטאים התכנסות פנימה אל תוככי נשמתו ולא הכרזה הפונה אל ההמון.

אבל משאמר זאת, משכינס את כל כוחותיו פנימה - פורצת מתוכו בעוצמה לא פחותה גם תודעת האחריות אל העם. שהרי כשהוא בא לסיים את תפילתו, באמירה הברורה שמענה האלוהים באש, עניינו הוא שהעם יידע את ה' ויאמין בו ועולות מפיו עוד מלים נוספות, מפתיעות. תפילתו הקצרה מסתיימת במילים: "ואתה הסיבות את לבם אחורנית". מה משמען של מלים אלה? למה חשוב כל כך שהעם יידע שה' הוא שהסב את לבם מעבודתו? העם חטא ועבד אלוהים אחרים. הוא כמעט נתן יד לחיסולה הסופי של עבודת האל. עתה יושב הגלגל אחורה והעם ישוב אל אלוהיו. אבל כיצד יוכל לשאת פניו אל האל? כיצד יוכל להתפלל אליו, אחרי שסרח דרכיו? האם לא נסתם הגולל על הברית בין ישראל לאלוהיו? לתפילתו של אליהו תיקנה משמעות רק אם העם יוכל לרפא את עצמו, ממש כשם שאליהו ריפא את מזבח ה' ההרוס. העם יוכל לעשות זאת רק אם יידע ששערי תשובה לא ננעלו, שגם בחטאיהם היה אלוהים עמם, שאם הסבו לבם אחורנית, גם אז היה זה - בדרך כלשהי - מעשה האל. ואולי יש לומר, שבדבריו האחרונים שוב אין אליהו מכוון כל כך אל מה שיוודע בישראל אלא אל מה שהאל עצמו יידע, אל מה שיסייע לו בשיקומה של הברית עם בני האדם שחטאו.

כך מוליכה תפילתו של אליהו מן ההבניה של המודעות אל עמידתו בתוך עמו, בין דורות של מתפללים ואל מול אלוהיו - אל היכולת לחצוב מקירות לבו את הבקשה הנואשת שהוא מוכרח להביע, שכל חייו תלויים במילואה. ומשם, מרגע האמירה הישירה והמוקדת, שב מבטו של אליהו אל ההקשר שמתוכו צמחה אמירה זו ושאל תוכו צריך מילואה של הבקשה לפעול. ומבט זה שוב אינו יכול להיות אישי בלבד. ממש כשם שבלא אותה התכנסות אל תוככי נשמתו לא יכולה הייתה התפילה לבוא לידי ביטוי וגיבוש, כך בלא שיפרוץ את הגבולות הצרים של ה"אני" ושל חווייתו הדתית - אין לה משמעות. הוא מתפלל כיחיד הניצב לפני אלוהים; תפילתו מציבה אותו בקרב אחיותיו ואחיו בני האדם, בתוככי החברה, ביחס ישיר אל אחריותו ההיסטורית.

*

מתפילות אלה ואחרות, שחוצבים מלבם אישי המקרא, צומח מושג התפילה היהודי. איננו יודעים בדיוק מה היו דבריה של חנה בהתפללה בשילה, בלחש, בניע שפתיים וללא שאיש יוכל לשמוע

את קולה. רק את דבר הנדר שנדרה מביא הסיפור המקראי במלואו (שמואל א', א', 11). אולם
אנו חשים היטב, שממש כמו תפילתו הציבורית של אליהו, גם תפילתה היא תפילה המעוררת
מודעות, המכנסת כוחות, המעוררת הרהור. היא נראתה אמנם לרגע לעלי הכהן כשיכורה, אולם
מיד שנתנה דין וחשבון על תפילתה, ניכרה עוצמתה של זו. ונראה שמתוך תחושת עוצמה זו שם
המספר המקראי בפיה את השירה הגדולה, המעוצבת, המופיעה בהמשך הסיפור כמבטאת את
שמחתה על היענות האל לתפילתה הראשונה.

כשאנו באים היום לומר דברי תפילה משלנו, לבטא את ערכינו ואת חוויותינו, לתת מבע לרוח
הקודש שבקרבו - אנו נקראים לאותו הרהור, לאותה עמידה של אדם נוכח מקומו בעולם, נוכח
הקשרים האורגים אותו אל תוך המציאות והמעניקים משמעות לעמידתו לפני בוראו.

התפילות המכונסות באל-הלב, אין דינן להיות טכסטים. לפחות לא רק טכסטים. אם מי מהן
תיעשה לתפילת קבע - אין לדעת. התפילות והמעמדים המופיעים כאן מבקשים לשמש הזדמנות
לתפילה, להציע קרקע שעליה יצמח המבע האישי, להעניק תנופה לחיינו.

יהי רצון שכל אחת ואחד מאלה שיחזיקו בחוברת זו ימצא, ולו דבר תפילה אחד שיהדהד בנפשו,
שיפעים את רוחו, שידומם את נשמתו. יהי רצון שרוממות זו תביאנו - אל מעבר לעולמה של
התפילה - למעשים שיקדשו את חיינו וירפאו את עולמנו. גדול מעשה המפרה את התפילה.
גדולה תפילה שמביאה לידי מעשה.

”ואני תפילתי” - תפילה/מעמד/ברכה אישית

”ואני תפילתי” - תפילה/מעמד/ברכה אישית

רשימת הכותבים

הרבה אילה שעשוע-מירון

ביני תלמי

גילה כהן

גילי צדקיהו

גינין ווסברג

הרבה ד"ר דליה שרה מרקס

הרב דן פרת

יאיר טוביאס

הרב פרופ' יהוידע עמיר

הרב יהורם מזור

מאיר יגוד

הרבה מירה רז

הרב עדי כהן

עידן אזולאי

הרב עפר שבת-בית-הלחמי

קורי זיידלר

הרב רחל שבת-בית-הלחמי

הרבה תמר דבדבני

הערות

- ¹ עפ"י סידור "כל הנשמה" לשבת וחג, הוצאת התנועה הרקונסטרוקציוניסטית בארה"ב 1995 עמ' 5 (בשינויים)
- ² זו הגדרת המעמד, כפי שהוחלט עליה במועצה החינוכית השלישית של צופי תל"ם (בית ספר ליאו-בק, חיפה; סוכות, תש"ם).
- ³ במועצה זו חודש המושג 'מעמד'; תנועת הנוער של תל"ם. כיום קרויה תנועת נוער של התנועה הרפורמית בישראל - נוער תל"ם.
- ⁴ לימוד תורה הוא מן המצוות המרכזיות במסורת הדורות ובדרך היהדות המתקדמת. ברכות לפני לימוד תורה ולאחריו נמצאות בתוך תפילת שחרית שבסידור עבודה שבלב בעמ' 26-25. הברכה שלפני, מתמקדות בלימוד התורה (נמצאת כאן בסעיף ד' של המעמד לפתיחת סדר לימודים) ובהמשכה מזכירה את בחירת עם ישראל. הברכה שלאחרי היא קדיש דרבנן שנאמרת לרוב בארמית ועיקרה הלל לקב"ה וברכה על העוסקים בלימוד התורה (נמצאת כאן - גם בעברית בסעיף ד' של המעמד לסיום סדר לימודים). הברכות והתפילות שמוצעות כאן נובעות מתוך גישה, המבקשת ללמוד תורה מכל מקור ומכל אדם ולממשה לטוב בעולם הזה.
- ⁵ מעמד תפילה זה מכוון לפתיחת סדרת לימודי בית מדרש, שנת לימודים, קורס וכו'.
- ⁶ מעמד לסיום בית מדרש, סדנא, שנת לימודים, קורס וכו'. מתאים גם לרגל קבלת תעודה או תואר אקדמי.
- ⁷ ברכות ותפילות לנוכח הבריא, עוצמתה ומשמעותה מצויות במקרא (בעיקר במזמורי תהלים). בגמרא (בעיקר במסכת ברכות), חלקו הגיעו לסידור התפילה כ"ברכות הנהנין". בסידור "עבודה שבלב" בעמ' 244-242.
- ⁸ ברכות השחר מופיעות בעמ' 29-28 בסידור עבודה שבלב והן חלק מתפילת שחרית.
- ⁹ תפילת שחרית מופיעה בסידור עבודה שבלב בעמ' 52-25. התפילה שכאן יכולה גם לשמש ככוונה בתוך תפילת שחרית או במקום חלק ממנה.
- ¹⁰ מעמדים אלו משלבים תפילה, ברכות וקטעי עיון והתבוננות המאפשרים בחירה בצורות שונות של התייחסות אל העונות בהתאם להלך הרוח וטעמו של המתפלל. שילוב זה יכל גם להוות דוגמה למעמדים אישיים שיכל המתפלל/ת ליצור מתוך החומרים השונים שבספר זה וכתביה מקורית.
- ¹¹ הטבילה במקווה מים משמשת לטיהור הגוף ולטיהור הנפש כאחד, זהו אחד התהליכים של הכנה למגע עם הקדושה, לעליה ברוחניות ולהתחדשות.
- ¹² הטבילה בים כמוה כמקווה, הטובלת/ ינקטו בכל אמצעי הזהירות הנדרשים בכניסה לים, יסירו כל חציצה בינם ובין המים ויטבלו שלש פעמים כך שהמים יכסו כל חלקי הגוף.
- ¹³ הברכה מופיעה בסידור "עבודה שבלב" עמ' 244 (בשינוי).
- ¹⁴ "תפילת הדרך" מופיעה בסידור "עבודה שבלב" בעמ' 244. במסכת ברכות ובמקומות אחרים בתלמודים מופיע המנהג לברך ברכה אישית המתאימה לאופי הנסיעה. כמוכן קיים המנהג שחברים וקרובים מברכים את היוצאים לדרך ברכה המתאימה לאישיות הנוסע. עיינו גם בספר זה ב"שער החיים" בברכות ליציאה לעבא וליוצאים לדרך ארוכה.
- ¹⁵ תפילת שחרית לשבת ויום טוב מופיעה בסידור עבודה שבלב בעמ' 136-102. מעמד השחרית שכאן נועד לשימוש במקומות בהם מתקיימת תפילה בחיק הטבע או במצבים שהקיצור יפה להם. ניתן לשבץ בתוך המעמד גם קטעי תפילה וברכות המתאימים לאווירה ולמקום בהם מתקיימת התפילה.
- ¹⁶ תפילת ערבית לחול מופיעה בסידור "העבודה שבלב" בעמ' 52-25 וערבית לשבת בעמ' 90-65. עוד שם בעמ' 258-257 ערבית מאת אברהם שלונסקי. התפילות וההתבוננויות שכאן יכולות לשמש כתוספת או כתחליף לחלקים מתפילת ערבית וכן במקומות אחרים בתפילה.
- ¹⁷ בשער זה תפילות וברכות למצבים שונים במעגל החיים.
- ¹⁸ קרבתך לנפטר עשויה להיות קרבת דם, כזו שהחברה מעניקה לה צורה של "שבעה"; היא עשויה גם להיות קרבה שבלב בלבד, תחושה חריפה שמשוה נקרע מתוך חייך שלך. בין כך ובין כך ראוי מאוד שלא תהיה לבד ושכין הסובבים אותך יהיו מי מחבריך הקרובים, שהנפטר לא היה קרוב אליהם באותה מידה.

- מלות התפילה והשירה המועצות כאן מבקשות לאפשר לך להביע - בעזרת חבריך הסובבים אותך - את משמעויות הראשונה והמיידיית של האובדן. הלוויה, השבעה ויתר ביטויי האבל - יבואו מאוחר יותר.
- ¹⁸ התפילה ליוצאים לצבא יכולה להיות תפילה עצמית או ברכה של הורה או של קבוצת חברים. בסידור "העבודה שבלב עמ' 248 נמצא "מי שברך" למתגיסים לצה"ל.
- ¹⁹ בסידור "העבודה שבלב עמ' 248.
- ²⁰ פעמים רבות, חולים שאיננו מצפים כי ירצו תפילה או ברכה כלל מתוך הכרתנו עימם בימי בריאותם, ימצאו טעם, עידוד ותמיכה אם נציע להם לומר בנוכחותם "מי שברך לחולה". גם אנו עצמנו נמצא בכך חיזוק ותקווה. בסידור "העבודה שבלב עמ' 249 נמצא "מי שברך" לחולים.
- ²¹ תפילת הנכנסים למגורים משותפים יכולה לשמש, בשינויים, למיני כניסות ופתיחות בחיים.
- ²² ברכת קביעת מזווה נמצאת בסידור "העבודה שבלב עמ' 244.
- ²³ תפילה זו מיועדת למצבים בהם יש צורך להיטהר מן העבר, מאשמה או מדיכאון ו"לפתוח דף חדש". לתפילה זו אפשר ורצוי להוסיף תפילה אישית ואפשר לשלבה בטקס טבילה או במעשה אישי של פרדה.
- ²⁴ ההרור והתבוננות לשימוש בן/בת הווג יחד או לחוד בימי ההתרגשות שלפני ושללאחר ההחלטה להינשא ובימי ההכנות לנישואין.
- ²⁵ מעמד האירוסין שימש בעבר לחתימת הסכם הנישואין בין האבות של בני הזוג, כיום נטמעו ברכות האירוסין בתוך טקס החופה והקידושין. הטקס שכאן מציע שימוש חדש למושג האירוסין בהכרזה המשותפת של הזוג על כוונתו להינשא. את הטקס ניתן לערוך במשפחה או בבית הכנסת (כגון בערב שבת לאחר "לכה דודי" או בין העולים לתורה).
- בסידור "העבודה שבלב עמ' 248 נמצא "מי שברך" לאירוסין ולנישואין.
- ²⁶ מקור ההשראה לטקס בו כורכים בני הזוג את אצבעותיהם בעיצית לקוח מן הברכה על התפילין ומטקס הקשרה האתיופי. הקשרה הוא חוט או סרט צבוע באדום ובלבן. הצבע הלבן מסמל את טוהר החתן והאדם - את טוהר הכלה. הטקס במקורו, נערך כך: הקיים שם את הקשרה ליד רגלי החתן, אחר כך הוא מעביר את החוט למעלה, דרך הברכיים ללב שלו, אחר-כך קושר את החוט על המצח של החתן. או פוצחים הכהנים והקהל בשירה ובריקודים לכבוד החתן המאושר.
- ²⁷ כאשר נערך הטקס בבית כנסת או במקום שיש בו מן הקדושה ויתן לומר עליו "מי ששיכן את שמו בבית הזה".
- ²⁸ כוונה זו יכולה להקדים כל סעודה וכמוכן חלקים ממנה ראויים לשמש בברכת המזון שלאחר הסעודה ועוד.
- ²⁹ ברכת המזון עם תוספת שבע ברכות לסעודת נישואין בסידור "העבודה שבלב עמ' 241-234 וקיצורה בעמ' 242-241.
- כמוכן בעמ' 248 "מי שברך" ליום הנישואין.
- ³⁰ התפילה ליולדת יכולה, בשינויים, לשמש כתפילה וברכה לימי הולדת ולהיאמר גם בפי אב או חבר.
- ³¹ התפילה מיועדת לנשים המקשות בהריון, לאחר הפלה או לאחר טיפול גניקולוגי. קיימות מספר תפילות וטקסים למצבים אלו, רובם מתקיימים בקבוצות של נשים קרובות. התהליך הנפשי, הפיסי והחברתי החרד במצבים אלה קשה ומורכב ולכן אנו ממליצים להיוועץ ברב/ה לשם יצירת תהליך/תפילה/טקס מתאימים של ליווי רוחני וריפוי.
- ³² "מי שברך" להולדת בן/בת נמצא בסידור "העבודה שבלב עמ' 247.
- ³³ שלובים, כלולים מעורבים.
- ³⁴ קריאת שמע שעל המיטה נמצאת בסידור "העבודה שבלב עמ' 24-23.
- ³⁵ אני מודה למורי, הרב פרופ' דוד אלינסון, נשיא היבריו יוניון קולג' והרב פרופ' יהודע עמיר, ראש התכנית הישראלית ללימודי רבנות בהיבריו יוניון קולג' שקראו את המאמר והעירו עליו הערותיהם החשובות.
- ³⁶ Petuchowsky Jacob, Prayerbook Reform in Europe: The Liturgy of European Liberal and Reform Judaism, New York, 1968, ראו בעיקר את הפרק השלישי והרביעי. כמו כן, ראו סקירתו של היינמן בנושא: היינמן יוסף, "הריפורמה של סידורי התפילה", בתוך: עיוני תפילה, בעריכת שנאן אביגדור, ירושלים תשמ"א, עמ' 180 - 183.
- ³⁷ הרב ויי פעל נמרצת לארגון יהדות ארצות הברית. הוא הקים את בית המדרש הרפורמי לרבנים (Hebrew Union College), את כנסת הרבנים הרפורמים (Central Conference of America Rabbis) וייסד עיתון יהודי שיוצא עד היום

בארה"ב. כאמור, ויזי התכוון מלכתחילה ליצור מוסדות שיהיו משותפים לכל יהדות אמריקה.

³⁸ ראו: מאיר מיכאל, בין מסורת וחידוש, עמ' 308 - 311; 447 - 448.

³⁹ פטוחובסקי ערך רשימה של עשר התכונות העיקריות של התפילה הרפורמית, והרי היא בקצרה לפניכם:

1. קיצור התפילה המסורתית

2. שימוש בשפת המדינה

3. השמטת איזכורי המלאכים

4. החלשת הפרטיקולריות בתפילה

5. השמטת הבקשות בעד קיבוץ גלויות ושיבת ציון

6. השמטת התפילות בעד חידוש הקרבות

7. היתקופה המשיחית' ומוגש הגאולה מחליפים את איזכורי המשיח האישי ואת ה'גואל'

8. עקרון הישארות הנפש מחליף את האמונה בתחיית המתים

9. רב גוניות (למשל, חלוקת המזמורים בין התפילות השונות לשם קיצור וגם לשם גיוון)

10. הוספת תפילות חדשות המביעות את שאיפות הזמן החדש

דבריו של פטוחובסקי מובאים בתוספת לספרו של אלבוגו משה יצחק, התפילה בישראל, בתרגום עמיר יהושע, תל אביב תשמ"ח, עמ' 326 - 327. בהמשך הדברים אבקש להראות כיצד חלק מן העקרונות הללו, המאפיינים את הרפורמה הקלאסית, אינם ניכרים עוד בתפילה הרפורמית בת ימינו.

⁴⁰ הרב קופמן קוהר, נשיאו השני של היברו יוניון קולג' (1903 - 1921), היה חתנו של הרב איינהורן ונציג מובהק של הגישה

הרציונליסטית של הרפורמה הקלאסית. הוא כיהן את אביו ה'פולחן היהודי' 'חוקת הגוי'. כך כותב עליו מאיר:

'[קוהר] תיאר את התפילין ואת המזויות 'קמיעות', שמקורם במריחת דם כהגנה מפני שדים, וכיהן את לבישת הטלית

כ'פטישיזם'. נראה היה שדינים אלה, שיהודים רפורמים מאסו בהם זה הלכה למעשה, איבדו את כל ערכם לנוכח גילוי

מקבילותיהם אצל עמי המזרח הקדום' (מסורת לקדמה, עמ' 314).

⁴¹ יש לזכור שעל אף שהכיוונים שתוארו כאן הם כיוונים בולטים בקרב התנועה הרפורמית בארה"ב, לא ניתן לדבר על קו

התפתחות אחיד בתנועה גדולה ורבת פנים זו וכי עדין יש קהילות רבות שמשמרות את סגנון התפילה הישן. בקרב קהילות לא

מעטות ויכוחי חברים בני דורות שונים בנדון דידן הביאו לידי התפצלות הקהילה.

⁴² דפני נעמה (עורכת), פתח לנו שער: אסופת סליחות, ירושלים תש"ס; דפני נעמה וסקל ורד (עורכות), וציונו להדליק נר: חנוכה,

יום זכויות האדם הבין לאומי, ירושלים תשס"א; קריב גלעד (עורך), תיקון ליל ט"ו בשבט, ירושלים תשס"ג; דפני נעמה וזבידוב

עדה (עורכות), 'ונהפוך בו': עיונים בחג פורים, ירושלים תשס"ג.

⁴³ מרקס שרה דליה (עורכת), החוויה שבלב: סידור נוער תל"ם, מהדורה שניה, ירושלים תשס"א.

⁴⁴ ווסברג ג'וני, מילים שבלב: דברי תפילה, בקשה, תחנון, שירה והרהור, תל אביב תשס"ד; הנ"ל, דרך האבל, תל אביב תשס"ה

⁴⁵ מעניין לציון, שבקהילות רבות נעשו ניסיונות אף להעצים את מעמדה של העברית בכך שהקדיש נאמר בהן בתרגום מארמית

לעברית. דומה שניסיון זה לא עלח - המתפללים התגעגעו אל הלשון המוכרת של התפילה גם אם היא קשה יותר ומוכרת פחות.

⁴⁶ לדוגמה: חתימתה המסורתית של ברכת 'עבודה' בתפילת העמידה היא: "ברוך אתה ה' המחזיר שכינתו לציון", הומרה

בסידורים רפורמיים קלאסיים רבים בחתימה הארץ ישראלית הקדומה שאינה מאזכרת את ציון: "ברוך אתה ה' שאתך לבדך

ביראה נעבוד". ואילו בסידור הישראלי 'העבודה שבלב' הועצמה הבקשה לשיבת ציון והפכה מפורשת יותר: "ברוך אתה ה'

המחזיר שכינתו ונעמו לציון".

⁴⁷ בעניין זה ובעניין תופעת 'המעמד' שאותו חידשו בני הנוער של תל"ם, ראו במבוא לספר זה.

הזכויות לשירים הבאים שמורות לאקו"ם:

1. אַעֲלֵנוּ בְּכַפֵּר טוֹדָא / יהושע סובול
2. פסקה של ברכה סרי, מתוך "כבוד למילה", "תפילות ושתיקות"
3. פסקה מתוך הרמב"ם, מתוך הפתיחה למורה נבוכים - מהדורת שוורץ עמ' 13 - 12
4. חזי לסקלי/ הִרְגַע אֲנִי לֹמֵד לְכָתוּב אֵשׁ וְחֶשְׂמֵל
5. בְּשִׁבִיל הַזֶּה / אמיר גלבוש
6. התפייסות/ אלזה לסקר-שילר (מתוך הגרזון הפורח)
7. אוֹמֵר אֶהְבֶּה גְדוּלָה/יחיאל מר
8. אֵיד זֶה שְׂכֹכֵב אָחָד/נתן זד
9. הפזמון מתוך "שני קולות"/, אהוד מנור
10. ברית עולם/אהוד מנור
11. בקיץ הזה תלבשי לבן/ נעמי שמר

לתגובות ולמידע נוסף:

היברו יוניון קולג', התכנית הישראלית לרבנות, רחוב דוד המלך 13, ירושלים 94101
טל. 02-6203366 פקס 02-6203362 rpinhas@huc.edu

פורום הצעירים והסטודנטים, התנועה ליהדות מתקדמת, רחוב דוד המלך 13, ירושלים 94101
טל. 02-6203420 פקס 02-6203446 נייד 054-7791147 forum@impj.org.il
www.reform.org.il

עורך: הרב עפר שבת-בית-הלחמי

מרום הצעירים והסטודנטים
אגף קהילות • התנועה ליהדות מתקדמת

היברו יוניון קולג' - מכון למדעי היהדות

הספר הופק בסיועו הנדיב של הסוכנות היהודית לארץ ישראל והקרן החדשה לישראל